

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

V diskusi s Modernou.
Tvorba Zikmunda Wintera v časopisu Zvon
v letech 1900 - 1912.

Bakalářská práce

Autor práce

Kateřina Matějková

Vedoucí práce

Mgr. Veronika Faktorová, Ph.D.

České Budějovice 2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 27. dubna 2012

.....

Kateřina Matějková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Veronice Faktorové, Ph.D. za pomoc, trpělivost, ochotu a dobré rady při vedení práce.

Resumé

Práce se bude zabývat prestižními díly (Peklo, Mistr Kampanus) i marginálními příspěvky Zikmunda Wintera, které byly v letech 1900 - 1912 uveřejněny v časopise Zvon. Texty budou zvažovány především z hlediska intenzivních polemik vedených přispěvateli Zvonu s Moderní revue, soustředící autory převážně dekadentní a symbolistní orientace. Cílem práce je postihnout Winterovy literární postupy, jež se jeví jako protikladné či naopak souznící s programem České Moderny. Východiskem bude nejen interpretace vybraných děl, ale i analýza k nim se vztahujících metatextů typu recenzí, komentářů, redakčních poznámek atd.

Klíčová slova

Zikmund Winter, časopis Zvon, historická povídka, přelom 19. a 20. století, moderna, Moderní revue, polemika, časopis Rozhledy, Jiří Karásek.

Abstract

This piece of work will be talking about famous works (such as Peklo, Mistr Kampanus) and marginal contributions of Zikmund Winter. These contributions were published in 1900 – 1912 in magazine called Zvon. These texts will be considered especially from the point of view of the contributors of magazine Zvon and Moderní revue. These contributors had many polemics between each other. Moderní revue was the centre of decadent and symbolist orientation. My aim is to describe the literary method of Zikmund Winter that can be considered sometimes as opposed, sometimes as identical with programme of Česká moderna. The solution will be not only the interpretation of chosen works but also the analysis of comments, editorial notes and reviews concerned these works.

Keywords

Zikmund Winter, Journal Zvon, historical story, turn of the 19th and 20th century, modern, Modern revue, controversy, Journal Rozhledy, Jiří Karásek.

OBSAH

1	Metodologické postupy	2
2	Situace literatury na přelomu století	4
3	Časopis Zvon a jeho polemiky s Modernou	11
3.1	Stručná charakteristika časopisu	11
3.2	První dekáda časopisu Zvon	13
3.3	Polemiky s Modernou	14
4	Zikmund Winter a jeho tvorba v časopisu Zvon	22
4.1	Tvorba Zikmunda Wintera v časopisu Zvon	23
4.2	Winterovy polemiky s programem České moderny	25
4.2.1	Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch	25
4.2.2	Taky gratulace	27
4.3	Peklo - historická próza v diskusi s Modernou	30
4.3.1	Krátká charakteristika díla	30
4.3.2	Subjektivizace času	32
4.3.3	Role vypravěče a kontrast jako základní prvek vyprávění . . .	33
4.3.4	Kruhová kompozice	37
4.3.5	Nevyhraněnost postav	40
5	Závěr	44
6	Seznam pramenů	47
A	Titulní strana časopisu Zvon	50
B	Článek Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch	51
C	Článek Taky gratulace – proti stati A. Nováka	52
D	CD s elektronickou podobou práce	53

KAPITOLA 1

METODOLOGICKÉ POSTUPY

Tato práce se zabývá tvorbou Zikmunda Wintera, která byla otištěna v letech 1900 - 1912 v časopisu *Zvon*. Texty budou zvažovány především z hlediska intenzivních polemik vedených příspěvateli *Zvonu* s *Moderní revue* a *Rozhledy*. Cílem práce je postihnout Winterovy literární postupy. Zajímá nás, zda jsou protikladné k programu *České moderny* či naopak s ním určitým způsobem souzní. Z Winterovy tvorby se detailněji zaměříme na novelu *Peklo*, která je řazena k Wintrovým prestižním dílům. Zároveň se budeme zabývat i marginálními díly (*Zájezd p. Karáska do kotců plátěnejch*, *Taky gratulace*), jimiž Winter přispěl k výše uvedené polemice.

Práce je dělena do pěti kapitol, které jsou dále členěny do podkapitol. Po metodologické kapitole následuje úvodní část práce, nastiňující obecnou situaci literatury na přelomu století. Má především za úkol podrobněji přiblížit dobové literární polemiky. Další kapitoly se věnují stručné charakteristice časopisu *Zvon*, samostatně a detailněji je rozebrán vývoj v letech 1900 - 1912. Stěžejní kapitola této části se zabývá polemikami časopisu *Zvon* s *Modernou*. Obsahuje přehled jednotlivých ve *Zvonu* otištěných polemik, které jsou následně analyzovány a interpretovány.

Druhá polovina práce se týká tvorby Zikmunda Wintera v časopise *Zvon* a role spisovatele v periodiku. V první podkapitole je formou rešerše sestaven přehled veškerých děl, která Zikmund Winter publikoval v časopisu *Zvon*.

Dále následují interpretace konkrétních děl z tvorby Zikmunda Wintera. Nejprve jsou rozebírány z hlediska Winterovy tvorby dva marginální články *Zájezd p. Karáska do kotců plátěnejch* a *Taky gratulace*, které dokazují Winterův podíl na polemikách probíhajících v časopisu *Zvon*.

Třetí podkapitolu tvoří interpretace Winterovy novely *Peklo*, která je považována za jedno z jeho nejdůležitějších děl. Při interpretaci je zaměřena pozornost na prvky typické pro historickou prózu a také na prvky protikladné, které inklinují k tvorbě autorů hlásících se k *Moderně*. Pro interpretaci byla použita kniha Lubomíra Do-

ležela *Narativní způsoby v české literatuře* (1993) a kniha S. Rimmonové-Kenanové *Poetika vyprávění* (2001).

Pátou kapitolu tvoří závěr práce, kde jsou shrnuty výsledky interpretace a nové poznatky. K práci jsou přiloženy čtyři přílohy. První přílohou je titulní strana časopisu *Zvon*, jeho prvního ročníku. Druhou je první interpretovaný článek *Zájezd p. Karáska do kotců plátěnejch*. Třetí přílohou je druhý interpretovaný článek *Taky gratulace*. Čtvrtou přílohu tvoří CD s prací v elektronické podobě.

Práce vychází z podrobných rešerší zkoumaného pramene - časopisu *Zvon*. Základními metodami přístupu k textům je narativní analýza a literární interpretace. Práce se opírá o sekundární literaturu, zahrnující jak teoretická díla, tak literárněhistorické studie k Zikmundu Winterovi. Práce navazuje na dosavadní bádání Jaroslavy Janáčkové *Stoletou alejí* (1985), *Román mezi modernami* (1989) a Věry Brožové *Paměti ze života dvou přátel: Zikmund Winter* (1996), *Zikmund Winter Povídky* (2009), které se Z. Winterem a jeho tvorbou intenzivně zabývají.

KAPITOLA 2

SITUACE LITERATURY NA PŘELOMU STOLETÍ

Přelom století je obdobím, kdy se prolínají různé literární styly a tendence. Z již dříve vytvořených stylů stále působí a rozvíjí se parnasismus. Aleš Haman použil pojem pro označení umělecké generace, která byla tradičně dělena na školu kosmopolitní (lumírovce) a národní (ruchovce).¹ Snahou lumírovců bylo povznést českou literaturu na evropskou úroveň a dokázat její samostatnost. Skupina se soustředila kolem časopisu *Lumír*, podle něhož si zvolila název - lumírovci. Ruchovci se utvořili kolem almanachu *Ruch*. Výrazným prvkem objevujícím se v jejich tvorbě bylo vlastenectví zaměřující se především na slovanskou jednotu. Myšlenky autorů se upínaly na těsnější vztah se slovenskými autory a také k Rusku, kde žili další Slované. V jejich tvorbě se objevovala historická tematika s venkovskými motivy. V těchto motivech viděli základ slovanského národa. Mezi nejvýznamnější postavy parnasismu bychom mohli zařadit Jaroslava Vrchlického, Julia Zeyera nebo Josefa Václava Sládka, který byl redaktorem časopisu *Lumír*.

Paralelně s tvorbou parnasistů na české literární scéně na přelomu století existovala i realistická tvorba. Snažila se kriticky a střízlivě poznávat skutečnost. Realističtí autoři ve své tvorbě nahlíželi na aktuální poměry společnosti, které se nesnažili idealizovat. Literární realismus měl i svá ideová východiska, v české společnosti působil tzv. politický realismus, reprezentovaný Tomášem Garrigueem Masarykem. „*Masarykovský realismus byl směr, který se neomezoval pouze na umění, ale který chtěl reformovat celý český kulturní a veřejný život. Znamenal kritiku iluzí a mýtů národní společnosti a snahu rozebrat její skutečný stav. Součástí byla známá kritika*

¹ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. 2. revid. vyd. Praha: Arsci, 2010. s. 244. ISBN 978-80-7420-011-3.

Rukopisů a celá řada polemických názorů, které poukazovaly na nejrůznější nedostatky českého kulturního života.“²

Realismus jako umělecký diskurs měl v různých dílech různé podoby. Nejčastěji byl spojen s okruhem tzv. venkovské prózy, jejímiž hlavními představiteli byli Karel Václav Rais, Tereza Nováková, Antal Stašek nebo Karel Klostermann. Tito autoři začali vydávat svá první díla právě v devadesátých letech 19. století, např. Raisův román *Kalibův zločin*, který vychází roku 1892, dílo *Západ* vydaný roku 1896, dále např. T. Nováková vydává román *Maloměstský román* (1890) nebo *Z nejuvýchodnějších Čech* (1898), nebo Klostermannův román *Ze světa lesních samot* (1894), *Hostinný dům* (1896) aj.

Na konci století se začala rozvíjet i realistická dramatická tvorba. Velký úspěch přinesla tvorba bratří Mrštíků, Gabriely Preissové a Ladislava Stroupežnického. Ve stejné době se začínají do české tvorby dostávat i prvky naturalismu. Nalezneme je například v tvorbě Ignáta Herrmanna (v jeho románu *U snědeného krámu* z roku 1890), Karla Matěje Čapka-Choda nebo i v knize Josefa Karla Šlejhara *Kuře melancholik*, která byla vydána roku 1889.

Historická próza je dalším modelem realistické tvorby, který se svým charakterem přibližoval k tvorbě ruchovců, projevující zájem o vlastenectví a venkov. Nejdříve se objevily krátké povídkové útvary. V pozdější době se začala objevovat i delší a složitější tvorba. Největší oblibě se ale těšilo románové zpracování. Oblíbenost historického románu zvyšovalo jeho spojení zábavy s poučením. Díky zaměření na široké pole čtenářů došlo ke snížení náročnosti celého žánru a přecenění výchovného účinku.

Právě na konci 19. století tvoří žánr historické prózy její nejvýznamnější autoři Alois Jirásek a také jeho přítel Zikmund Winter. „*Základní postavení Aloise Jiráska a Zikmunda Wintera ve vývoji českého historického románu nebylo podmíněno pouze nahromaděným poznáním české minulosti, ani jen pílí a nadáním těch dvou. Připravil je i celkový vzestup literární kultury od let šedesátých, jmenovitě rozvoj krásné prózy (Neruda, Světlá) a veršovaného eposu (Zeyer, Čech, Vrchlický). Umělecký vý-*

² HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. 2. revid. vyd. Praha: Arsca, 2010. s. 215. ISBN 978-80-7420-011-3.

voj Wintera a Jiráska, jejich tvárné objevy a také popularita by byly sotva myslitelné bez oné starší průpravy i bez souběžného rozmachu slovesné a vědecké tvorby v poslední čtvrtině 19. století.“³ Nejvýznamnější Jiráskova románová série *Proti všem* vychází roku 1894, *Mistr Kampanus* Zikmunda Wintera se objevuje v časopise *Zvon* v letech 1906 - 1907.

V dílech A. Jiráska a Z. Wintera ustoupilo do pozadí silné vlastenectví a do popředí se dostal střízlivý pohled na historické skutečnosti, objektivní a především věrohodný popis událostí. Realistického pohledu dosáhli autoři prací s historickými prameny nebo studiem archivů, čímž historický žánr posunuli do realistické roviny.

Protikladnou tvorbou realistů se vyznačuje mladá generace autorů, která do literárního světa vstupuje na konci 19. století a kterou nazýváme *Česká moderna*. Je silně inspirována francouzskými prokletými básníky.

Přesně vymežit a charakterizovat pojem *Moderna* je nelehký úkol. Daniel Vojtěch uvádí, že modernu v české literatuře charakterizuje „*neustálé dynamické střídání radikálního stanoviska vůči soudobé situaci a jeho korektury*“. Provází ji „*neustálý pohyb mezi pólem modernosti (neustále pokračující a obnovující se aktuality rozvrhované z podstatně budoucnostní perspektivy) a pólem tradice, klasičnosti, kultury, uchování nadosobní vazby k nečasovým hodnotovým zdrojům*.“⁴

Dalším rysem *Moderny* je nečasovost. I přesto je však určitým způsobem stále spojena s historičností, kterou tak silně kritizovala. Vojtěch se ve svém tvrzení opírá o teorii P. de Mana. Podle P. de Mana se „moment obratu“ prolíná vždy s „návratem k předešlému“. Tyto momenty existují vždy paralelně.⁵ Vojtěchovy teoretické úvahy o podstatě moderny⁶ jsou přenosné na celkovou situaci literatury na přelomu století. Jak naznačovalo výše uvedené, je to období, charakterizované působením různých literárních skupin, škol, programů a generací, kdy dochází k splývání tradice a novosti, respektive jejich souběžnosti. Různé proudy a linie se prolínají i v samostatném okruhu *České moderny*. Přesto lze vysledovat určité společné tendence.

³ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. s. 236.

⁴ VOJTĚCH, Daniel. *Vášeň a ideál: Na křižovatkách moderny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008. s. 54. ISBN 978-80-200-1693-5.

⁵ Ibidem, s. 55.

⁶ Podobnou koncepci moderny jako D. Vojtěch zastává i V. Papoušek v knize *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905 - 1923*, s. 60.

Součástí *Moderny* se stala kritika. Tomáš Garrigue Masaryk tvrdil, že důležitou složkou modernismu jsou polemiky a kritika, která má za úkol ověřit a přehodnotit naši přítomnost.

Přelom století byl okamžikem, kdy se na české literární scéně současně objevilo mnoho skupin, směrů a názorů a není proto překvapivé, že zde došlo k mnoha neshodám, polemikám a střetům. František Xaver Šalda charakterizoval vypjatou atmosféru konce 19. století mezi mladou generací odmítající stávající konvence a pravidla starších autorů píšícími realistickým způsobem takto: „*Byla to podivná doba, ten konec let osmdesátých, ten začátek devadesátých. Soumračná, vyprahlá, zoufalá, blízká sebevraždě do slova a do písmene. Staré bylo dávno dožito, odumíralo, ano odumřelo již, ale neodpadlo s větve života a bránilo tak rozpuku nového, které se nemohlo narodit. Trpěli jsme již tenkrát hladem poznání, kterému nebylo ukojení doma nebo bylo ukojení jen neúplné*“.⁷

Pro českou literaturu to ale nebyla nová situace. Neshody o pojetí literatury se objevily již mezi parnasisty. Ruchovci ve svém programu upřednostňovali vlastenectví a kladli důraz na národní jednotu a slovanství. Byly zde patrné i sympatie k Rusku, kde podle jejich přesvědčení žilo mnoho Slovanů, se kterými by se český národ měl spojit. V jejich zájmu byla i snaha o větší literární vzdělanost na středních školách, která byla komplikována dobovými problémy, jako byl zákaz odběru českých knih nebo nízká hodinová dotace českého jazyka. Můžeme proto jejich snahy označit za národní. Zároveň byli ruchovci přesvědčeni o nutnosti diferencovat literaturu: „*Počal proces oddělování náročné a populární vrstvy literární produkce. S ním bylo spojeno i sociální rozvrstvení publika, které se mohlo jevit jako úbytek zájmu o formálně vytríbené špičkové literární projevy*“.⁸

Jako opozitum vůči ruchovcům zde stojí lumírovci a jejich kosmopolitní pojetí literatury. Snažili se o její světovost a uměleckost, zabývali se překlady a snažili se v českém čtenáři vzbudit zájem o světovou literaturu.

⁷ ŠALDA, F. X. Autor o svých kritických studiích z počátku let devadesátých. *Kritické projevy*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1949. Sv. 1. 1892 - 1893. s. 492.

⁸ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. 2. revid. vyd. Praha: Arsci, 2010. s. 216. ISBN 978-80-7420-011-3.

Další velkou konfrontací byl střet v 80. letech mezi představiteli historického románu a stoupenci programového realismu, působícího v poslední čtvrtině 19. století. „*Jeho stoupenci si vážili na umění stránky poznávací; kladli pochybovačně otázku, může-li historická beletrie dosáhnout té míry pravdivosti a věrohodnosti jako literatura, která roste z autorova bezprostředního styku s přítomností. Měli na zřeteli časovou působnost literatury. Chtěli, aby byla kritickým zrcadlem, které vyzývá k nápravě soudobého života tím, že vede k sebepoznání. Proto připouštěli oprávněnost minulostní látky, pokud se týkala vlastního století až k jeho historickým kořenům, k Velké francouzské revoluci. Umělecká evokace poměrně nedávné minulosti měla nepřímo pomáhat vyznat se v přítomnosti; měla ozřejmit mládí soudobé společnosti a v něm zárodky jejích ctností i narůstající stagnace.*“⁹

Polemiky *České moderny* byly zahájeny rokem 1894, kdy Josef Svatopluk Machar veřejně vystoupil s článkem, ve kterém neuznává Vítězslava Hálka jako básníka „prvého“ řádu, ale pouze jako druhotného básníka, a na jeho místo dosazuje Jana Neruda, který do té doby stál v Hálkově stínu. Tento čin velmi rozvířil tehdejší literární svět.

Polemicky vyznívá i samotný *Manifest České moderny*, kterým do literatury vstupují spisovatelé stejných uměleckých názorů. *Manifest* zahrnuje požadavky na literární tvorbu a kulturu obecně. Nejzákladnějším prvkem je prvek individuality: „*Chceme individualitu. Chceme ji kritice, v umění. Umělce chceme, ne echa cizích tónů, ne eklektiky, ne diletanty... Individualita nade vše, žitím kypící a život tvořící... Chceme pravdu v umění, ne tu, jež je fotografií věcí vnějších, ale tu poetivou pravdu vnitřní, jíž je normou jen její nositel - individuum*“¹⁰ Zároveň v *Manifestu* zaznívá i požadavek na pozornost k současnosti, k aktuálním problémům a konfliktům doby (zejména sociálního druhu). V *Manifestu* se apeluje „*žádáme ochranu všech pracujících a strádajících od útisku mocných tohoto světa*“¹¹

Shodné požadavky aktuálnosti a individuality byly kladeny i na historickou beletrii, která leží v centru naší pozornosti. F. X. Šalda osobně velmi kritizoval his-

⁹ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. s. 237-238.

¹⁰ ŠALDA, F. X. *Manifest České moderny*. *Rozhledy*. 1896, roč. 5, č. 1. s. 1-4.

¹¹ *Ibidem*.

torickou beletrii, protože podle jeho názoru překrývala to, co obsahuje přítomnost - její problémy a potřeby. Tím uvolňovala prostor pro oficiální nacionální konzervatismus a politiku domáhající se pozornosti pomocí prázdných slov. Také tvrdí, že v takovém podání vede historická próza pouze k nostalgickému vzpomínání na minulost bez jakéhokoli přemýšlení o současnosti a budoucnosti.¹²

Dějištěm a tribunou literárních polemik se staly časopisy. Díky jejich frekventovanému vydávání bylo možno reagovat na názory oponentů a vést diskuze, polemiky a také uveřejňovat kritiky. Již v devadesátých letech 19. století vznikl *Časopis pokrokového studentstva*, *Studentské směry* a *Akademie*. Vzápětí následovala další periodika, jako byl *Obzor literární a umělecký*, jehož redaktor J. Vlček se snažil uvádět v něm odborné analytické literární kritiky a věnoval se i estetice. V roce 1900 vznikl beletristický týdeník *Zvon*, kde publikovala především starší generace literátů, o kterém se více zmíníme ve 2. kapitole. 1901 vznikl *Srdce* a *Moderní život*. Následoval *Máj*, který začal vycházet v roce 1902. Jeho program se zaměřoval na český lid a jeho širokou masu. O rok později byly obnoveny *Literární listy*, které vedly polemiky s týdeníkem *Slovo*. Dalšími periodiky byly například *Květy* nebo *Zlatá Praha*.

Z okruhu moderny byla velmi důležitým periodikem *Moderní revue*, která později ustoupila do pozadí a na její místo se dostaly časopisy *Rozhledy* a *Lumír*. Ten pouze do roku 1905, protože poté se jeho redaktorem stal J. Vlček, který se vrátil k jeho původnímu zaměření - k odbornosti a kritice literatury. Dalšími periodiky byly například *Anarchistická revue* vycházející od roku 1905, *Omladina* od roku 1903, která o tři roky později změnila název na *Nová Omladina*, dále *Česká revue*, *Pražská lidová revue*, *Novina*, *Volná myšlenka*, *Revue Osvěta*, *Čas* a další.

Naše pozornost bude zaměřena především na časopis *Zvon* v letech 1900 - 1912. Právě ve *Zvonu* přecházely diskuze mezi zastánci nové představy o podobě literatury a jejich oponenty i do první dekády 20. století (*Zvon* byl tribunou starší generace). Vzhledem k rozsahu práce se detailněji omezíme jen na jeho hlavního přispěvatele

¹²ŠALDA, F. X. Bouře a přeháňky Zikmunda Wintera. *Kritické projevy* 7. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1953. Sv. 16. 1908 - 1909. s. 102 - 103.

Z. Wintera, na jeho kritické i beletristické odpovědi zastáncům modernistického programu, jako byli František Xaver Šalda, Jiří Karásek ze Lvovic a Arnošt Procházka.

KAPITOLA 3

ČASOPIS ZVON A JEHO POLEMIKY S MODERNOU

3.1 Stručná charakteristika časopisu

První ročník časopisu *Zvon*, s podtitulem *Beletristický a literární týdeník*, byl vydán na počátku roku 1900. Hlavním redaktorem byl Matěj Anastásia Šimáček, kterého po jeho smrti nahradil František Serafínský Procházka. Zakládající literáti byli autoři, kteří jsou řazeni k představitelům tzv. starší generace, proto se v redakčním kruhu *Zvonu* objevovala jména jako Jaroslav Vrchlický, Alois Jirásek, Gabriela Preissová, Růžena Jesenská, Karel Václav Rais, Zikmund Winter nebo Antonín Klášterský. Časopis *Zvon* byl po celou dobu svého vydávání majetkem Družstva spisovatelů (také můžeme nalézt pod označením Spisovatelské družstvo), které bylo vytvořeno M. A. Šimáčkem a jeho přáteli v první polovině roku 1900. Nejprve spolupracovali s *Májem*, ale později kvůli neshodám od této spolupráce upustili.

Periodikum vycházelo až do roku 1941, kdy bylo jeho vydávání ukončeno. Technická úprava *Zvonu* byla černobílá ve formátu A4. Nejprve vycházel v rozsahu 10 stran, později byl rozšířen až na 12 stran. Neobsahuje žádné kresby ani jiná grafická doplnění. Výjimkou jsou přílohy, které vycházely vždy na konci ročníku a k časopisu bývaly vloženy. Záhlaví na přední straně každého čísla zdobila perokresba s názvem časopisu a obrázkem houpajícího se zvonu nad horou Říp, kterou vytvořil M. Aleš.

Svým obsahem byl zaměřen převážně na beletristickou tvorbu českých autorů, která byla otiskována na pokračování v rubrice Literatura. Příspěvatelé zdůrazňovali tradici tvorby a snažili se zvýraznit realistické metody a národní charakter literatury. Řídili se heslem: „*umění ryzí, životné, k národu a lidstvu obrácené*“.¹

¹ FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008. s. 1795. ISBN 978-80-200-1671-3.

Zvon byl určen širokému okruhu čtenářů a snažil se je vzdělávat v duchu národní emancipace a kladl důraz na důležitost historické znalosti. Typické pro časopis tedy byly historické romány, žánrové obrázky, povídky i novely s tématy z venkovského, maloměstského, ale i měšťanského prostředí, často situované do minulosti. Delší beletristické útvary byly zpravidla rozděleny do několika čísel. Mezi nejdelší útvary patří *Mistr Kampanus* od Zikmunda Wintera a historická kronika *U nás* od Aloise Jiráska, které vycházely dokonce ve dvou po sobě jdoucích ročnících periodika. Právě práce Z. Wintera publikované v první dekádě časopisu *Zvon*, jako byl *Krátký jeho svět*, *Vojačka*, *Rozina sebranec* nebo *Mistr Kampanus*, určovaly profil beletristické části periodika.

V menší míře se zde objevovala také poezie, kde se projevovaly nové postupy, především pak impresivní a reflexivní lyrika mající velké tematické rozpětí - od intimních a milostných témat přes sociální, náboženská až k místopisným, vlasteneckým a historickým. V první dekádě je zde velmi patrná návaznost na lumírovskou poetiku, dále se zde objevuje i poetika symbolistní a novoromantická. Nalezneme zde i básně začínajících literátů, jejichž tvorba je již charakterizována znaky nové orientace. Později zde publikovali Josef Hora, František Gellner, Jakub Deml, Karel Toman nebo Růžena Jesenská.

Prostor v časopise byl vyhrazen i reakcím na nově vycházející díla jak česká, tak i zahraniční produkce v podobě recenzí a kritických statí. Zde byla věnována pozornost projevům avantgardním uměleckým tendencím, které byly odlišné od zaměření *Zvonu*. Články s recenzemi a reakcemi byly většinou podepsány šifrou nebo pseudonymem autora. K nejvýznamnějším pisatelům patřili J. Borecký, F. S. Procházka nebo S. V. Friedl, jehož pseudonym Tristan můžeme ve *Zvonu* najít asi nejčastěji.

Kromě literatury se periodikum zabývalo nejen literárními aspekty kulturního života. Například v rubrice Divadlo, ve které se objevovaly recenze na divadelní představení, nebo Týden, kde byla zveřejňována různá jubilea - jak z oblasti kultury, tak i významná životní jubilea týkající se života umělců, literátů, významných vědců a učitelů nebo veřejně činných osob.

Důležitý byl také čtenář časopisu. Na jeho přání a podněty přizpůsoboval časopis *Zvon* svůj program a byla vydávána pokračování některých děl nebo tvorba

jeho oblíbených autorů. V pozdějších ročnících se dokonce na požadavky čtenářů objevovaly nové rubriky.

Redakční kruh *Zvonu*, ve kterém působil M. A. Šimáček, Z. Winter, K. V. Rais, F. X. Svoboda a J. Vrchlický, udržoval časopis v linii, která zdůrazňovala realistické tvůrčí metody, a snažil se zachovat národní charakter nově vzniklé české literatury, jak je uvedeno v *Lexikonu české literatury: osobnosti, díla, instituce*.

Samotný časopis vznikl především jako reakce na měnící se literární scénu v devadesátých letech, kdy se do popředí začala dostávat *Moderna* a mladá generace autorů, kteří se hlásili k novým směrům (symbolismus, novoromantismus, impresionismus nebo dekadence) a působili v časopise *Lumír*. Později jejich tvorba začala vycházet v *Moderní revue*.

3.2 První dekáda časopisu Zvon

Na počátku periodika v roce 1900 byl časopis vydáván stejnými lidmi, kteří také působili ve Spolku českých spisovatelů beletristů *Máj*. Patřil sem A. Jirásek, K. Kučera, A. Heyduk, K. V. Rais, Z. Winter a další. Tito autoři byli činní i v publikování časopisu *Zvon* a Družstvu spisovatelů, v němž působili.

V roce 1902 Spolek českých spisovatelů beletristů *Máj* založil další periodikum, do kterého přispívala starší generace - týdeník *Máj*. Tento nový týdeník byl spravován Spolkem *Máj* a snažil se dostat do své správy i časopis *Zvon*. Redakční rada ale tuto možnost zavrhl, a proto došlo k vážným sporům mezi časopisem *Máj* a *Zvon*. Zároveň došlo ke zničení původní funkce *Máje* a *Zvonu* - totiž opozice k časopisu *Lumír*, ve kterém publikovala mladší generace. *Lumír* však nebyl jediným periodikem, se kterým byl *Zvon* v opozici. Mezi další oponenty patřil i časopis *Rozhledy*, se kterým autoři vedli někdy i velmi vyostřené spory, a *Moderní revue*, jehož orientaci určoval nejvýznamnější kritik Moderny F. X. Šalda.

První dekáda vydávání *Zvonu* je poznamenána silnou polemikou s časopisem *Máj* a postupným vymezováním působení jednotlivých autorů v obou periodikách. Autoři nesouhlasili s požadavky *Máje* připojit *Zvon* k časopisu *Máj*, a proto pomýšleli na odchod. Mezi tyto autory patřil - J. Vrchlický, J. Borecký, A. Klášterský

nebo K. Kučera. Prvním, kdo se vzdal členství v obou periodikách, byl v roce 1903 F. Herites. Vypjatá situace, která se stále zhoršovala, vyústila hromadným odchodem A. Jiráska, J. Thomayera a Z. Wintera v březnu roku 1904 ze spolku Máj. Spory spisovatelů ale neměly význam pro čtenáře časopisu - ve stejném roce došlo, na základě stále větší obliby u čtenářů, k rozšíření rozsahu časopisu *Zvon* z 1,5 tiskového archu na celé 2 archy (12 stran), čímž se potvrdila jeho obliba.

Od roku 1900 až do roku 1909 časopis vydávala nakladatelská firma F. Šimáčka. V průběhu roku 1909 se Družstvo spisovatelů začalo potýkat s finančními problémy a bylo nuceno ukončit spolupráci s firmou F. Šimáčka a začalo spolupracovat s nakladatelskou firmou Aloise Wiesnera. Bohužel ani tato spolupráce neměla dlouhé trvání, protože od roku 1910 financování nákladů převzala Česká grafická Unie.

V tomto roce se také rozšířil okruh spisovatelů, kteří do periodika přispívali. Patřil k nim například K. M. Čapek Chod, K. Leger, J. V. Sládek a F. X. Svoboda a začala nová kapitola časopisu. A začala nová kapitola časopisu.

3.3 Polemiky s Modernou

První náznaky polemického vztahu časopisu *Zvon* k *České moderně* se objevily již v prvním ročníku druhého čísla, kdy si v rubrice Divadlo redakce stěžuje na článek, který vyšel v díle *Les Tchégues au XIX éme scéle* autora Charlese Hippmanna.²

Kritickou odezvu podnítilo, že autor článku nesprávně charakterizuje *Modernu* a řadí do ní i ty autory, kteří jsou představiteli historické a realistické prózy - Hermann, Čapek, Rais a M. A. Šimáček.

Ve stejném ročníku v čísle dvanáct v oddíle Literatura si můžeme povšimnout článku s ironickým podtextem upozorňujícím na mladé básníky a podobu jejich poezie, pod kterým je podepsána redakce časopisu *Zvon*: „*Čilé mladé nakladatelství E. Weinfurtra obdařilo naši poesii již celou sérií knížek a sešitů různého formátu a tisku, a ve všech jsou verše.*“³ V tomto místě je velmi patrná kritika množství děl, které nakladatelství vydávalo ve velmi krátkém časovém rozpětí. Jednalo se

² Polemické články byly často otištěny bez podpisu autora nebo u nich byl uveden pouze pseudonym, popřípadě šifra. Další častou variantou byl podpis Redakce.

³ [REDAKCE]. Z nejnovější poezie. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 12. s. 142.

především o výbory básní s kratším rozsahem opatřené novou a moderní formální úpravou. „*Verše jako jejich moderní úprava skoro vesměs moderního střihu. Samá lyrika, ryze subjektivní, samé „výpravy k já“, jak trefně jeden z nejmladších, pan Otakar Theer, nazval svou nejnovější sbírku. . . .*“⁴V této první části redakce *Zvonu* kritizuje především velmi oddané plnění programu mladé generace, která se zaměřuje na subjektivizaci poezie. Tímto velmi striktním plněním se dostává do stavu, kdy se z ní vytrácí další, podle ní důležitý, bod programu - novost a osobitost. Protože nová díla jsou plná zaměření na „Já“ a „výletům“ do jeho nitra, stávají se jednotvárnými a tím i nudnými, protože již nepřináší nic nového. „*Je to jen stanovisko a východiště, náš mladý svět básnický vidí obé v lyrice co možná individuální, je to fakt, s nímž dlužno se spřátelit, třeba právě tyto hromadné „výpravy k já“ se neubránily jisté jednotvárnosti.*“⁵V následující části citátu můžeme nalézt určitou omluvu mladé generace. Autor článku o ní zde píše jako o oběti doby, která je vlastně nucena psát tuto rychlou a ne vždy kvalitní poezii a nemůže se zajímat o jiné žánry a třeba i delší útvary a svá díla pečlivě propracovat (jako generace starší). Dále zde píše, že jsou velmi zahleděni do sebe a své „já“ staví do popředí. „*Básníci jsou děti své doby, mají její ovzduší, nemohou, ani kdyby chtěli, nejsou-li právě tvůrčími duchy prvního řádu, nad ně výš neb dál, jejich vlastní já je tolik zajímavá, že se nedopracovali ještě k jeho přemožení.*“⁶V závěru přecházející věty nalezneme patrný útok na mladou generaci, jenž vedli pisatelé *Zvonu*. Autoři mladší generace již dříve vytýkali zvonařům způsob jejich tvorby. Především to, že se zaměřují pouze na realitu kolem sebe a věnují se jejímu popisu. Autoři z okruhu *Moderny* se snaží o umění, jako o tvůrčí činnost a staví se zde do protikladu proti starší generaci, které vytýkají pouhé fotografování skutečnosti. „*Chceme pravdu v umění, ne tu, jež je fotografií věcí vnějších, ale tu poctivou pravdu vnitřní, jíž je normou jen její nositel - individuum*“⁷

Prostřednictvím tohoto citátu redakce *Zvonu* tento argument mladé generace napadá a naopak z něj dělá svou přednost. Mladší generaci vytýká, že pro svou zahleděnost do sebe, si ani svého okolí všimnout nemůže, natož, aby o něm mohla

⁴ [REDAKCE]. Z nejnovější poezie. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 12. s. 142.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ ŠALDA, F. X. Manifest České moderny. *Rozhledy*. 1896, roč. 5, č. 1. s. 1–4.

psát. „... *Mládí je již samo kus poesie i stou svou nehotovostí, ..., s přesvědčením úspěchu, který bohužel často svádí k přeceňování sebe a k slabé autokritice. ...*“⁸ Nadcházející věty poukazují na fakt, že jak Alois Jirásek, Zikmund Winter, tak i Jaroslav Vrchlický vytvořili již nemálo děl a ne všechny byly publikovány nebo s nimi ihned po jejich dokončení spěchali na veřejnost, ale naopak je i kriticky přepracovávali. V této části je jasně patrná i ironie, se kterou byl článek psán. „*Sotva několik kusů nashromáždilo, hned s nimi do světa! A tak se nám vyrojilo knížek a knížěček, že se těžko v tom vyznáte.*“⁹

Časopis *Zvon* dával také prostor k tomu, aby se mohli jeho přispěvatelé ohradit proti neoprávněným a nepravdivým nařčením. Této možnosti v prvním ročníku v čísle 29 využil A. Jirásek, když byl obviněn z toho, že píše svá díla (*Bratrstvo*) na objednávku. Poskytl doplnění k článku, který vyšel ve čtvrtém čísle v periodiku *Osvěta*. „*Třeba však doložiti, že na tuto látku jsem sám už předtím pomýšlel a na ni se chystal. ... Čestné vyzvání váženého sboru a podpora na cestu jím samovolně mi poskytnutá uspíšily mé rozhodnutí.*“¹⁰ Z citátu vyplývá i další dimenze sporu mezi spisovateli. Mladší generace kritizovala, že zavedení autoři píší pro zisk, nikoli z tvůrčí potřeby.

Mezi jednu z největších kauz, která ve *Zvonu* proběhla v letech 1901 - 1902, byla reakce na esej *Deset let mladé literatury* F. V. Krejčího, který vydával na pokračování v časopise *Rozhledy*. Krejčí se snažil postihnout působení literární tvorby na konci 90. let a kritizoval v ní Zolův naturalismus. Dalším důležitým rysem textu byla kritika mladé generace a jejich výsledků na poli literatury. Členové *Zvonu* velmi kvitovali tento článek a hodnotili jej jako „*důkaz epizodického významu snah generace devadesátých let.*“¹¹ Krejčí s tímto pozitivním ohlasem, který projevila starší generace, nesouhlasil, a proto vydal ještě na konci ročníku dodatek k již výše zmiňovanému eseji, ve kterém zdůrazňoval „*nutnost a výsledky boje proti starým, které v předchozím článku odsunul stranou jako samozřejmé, tj. zejména prosazení svo-*

⁸ [REDAKCE]. Z nejnovější poezie. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 12. s. 142.

⁹ Ibidem.

¹⁰ JIRÁSEK, Alois. Rubrika Týden. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 29. s. 348.

¹¹ VOJTĚCH, Daniel. *Vášeň a ideál: Na křižovatkách moderny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008. s. 180. ISBN 978-80-200-1693-5.

body kritického názoru. Vůči spisovatelům, jež Zvon nyní reprezentoval, poznamenal, že kritiku považovali pouze za vzájemnou pochvalu. ¹²

Na konci článku se Krejčí o autorech přispívajících do *Zvonu* vyjádřil velmi ostrým způsobem: „*Zarazili jste tak vývoj kritiky, ba literárních idejí vůbec, zploštili jste kritérium umění na nejnižší míru, a způsobili jste tím sami, že generace, která pak přišla, viděla v kritice svůj první a kardinální úkol a že ji prováděla s bezohledností, jež se vás ovšem dotýkala krutě. Ale na krutostech každé revoluce nese hlavní vinu vždy ancien régime, jenž ji vyprovokoval, a tak i v tomto případě byl neúprosně ostrý tón mladé kritiky jen produktem zákonů, jež ovládají pohyby duchů, přirozenou odezvou pravdy mluvící na vaši pravdu tutlanou a dusenou*“ ¹³

Tento dodatek velmi zasáhl přispěvatele *Zvonu*. Svou roli sehrálo i to, že toto byla první velmi důrazná a jednoznačná kritika, která byla přímo adresována jednotlivým autorům a bez jakéhokoli obalu zveřejněna.

Tím začala polemika, která se přesunula přes zbytek prvního ročníku až do ročníku druhého. Součástí čísel se tedy stala reakce na články Krejčího a snahu jej vyvrátit. Jako příklad je zde uvedena reakce na článek, který F. V. Krejčí uvedl v *Rozhledech* pod názvem *Nové romány*. Přispěvatelé *Zvonu* nesouhlasí s kritikou B. Vikové Kunětické, M. A. Šimáčka a A. Staška, o kterých Krejčí psal, že jsou to autoři stojící ve středu mezi hlavními opozičními tábory.

Následuje protest proti nepřesnostem, které se v článku objevily. Autoři starší generace nesouhlasí s názorem Krejčího: „*Vyšli (jmenovaní autoři) do světa pod ochrannými křídly starých, ale naučili se od mladých novým úkolům a novým způsobům výrazu.*“ ¹⁴ Autor článku (M. A. Šimáček) dále píše: „*Nemám mandátu mluvit za Antala Staška (ví p. Krejčí, že Stašek je starší Čecha, Sládka, Vrchlického, pod ochranou kterých starších vyšel do světa?) ani za paní Bož. Vikovou Kunětickou, ale já tvrzení jeho, pokud jde o mou osobu, v obou větách popírám.*“ ¹⁵

Touto neshodou začalo dlouhé nepřátelství mezi časopisem *Zvon* a časopisem *Rozhledy*, mezi redakcí *Zvonu* a F. V. Krejčím, ke kterému se v průběhu třetího

¹²VOJTĚCH, Daniel. *Vášeň a ideál: Na křižovatkách moderny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008. s. 180. ISBN 978-80-200-1693-5.

¹³KREJČÍ, V. F. Deset let prospané literatury. *Rozhledy*. 1902, roč. 12, č. 13. s. 378.

¹⁴ŠIMÁČEK, M. A. Rubrika Týden. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1902, roč. 2, č. 4. s. 56.

¹⁵Ibidem.

a čtvrtého ročníku přidal Arnošt Procházka a Jiří Karásek. Krejčí si nejvíce zneprá-
telil redakci *Zvonu* kritikou A. Jiráska otištěnou v periodiku *Rozhledy*. Alois Jirásek
patřil mezi významné přispěvatele časopisu *Zvon*. V článku vystupuje proti cel-
kové - zcela schématické - koncepci jeho tvorby. Ve *Zvonu* vyvolala nevoli zejména
tato pasáž: „... je jisto, že ani nejčastěji jmenovaný autor této literární skupiny,
p. A. Jirásek, nedovede zachytiti parfum doby, vycítiti ovzduší, zrekonstruovati mi-
lieu ve všech tak četných povídkách a románech historických... Je to zřejmé, čtete-li
jeho práce, jednu po druhé, jak je přinášejí Sebrané spisy, že nechápete, proč je
autor rozházel do nejrůznějších století, když se všechny mohly pohodlně odehráti -
v jediném.“¹⁶Hlavní výtkou bylo, že Jirásek nedokáže vystihnout autentickou atmo-
sféru rozdílných historických dob. Kritika se týkala i ideové bezbarvosti děl, na niž
upozorňuje oponent *Zvonu*: „A ještě jedno místo označeného článku nesmí projíti
bez odpovědi. Vytýká se v něm Jiráskovi „nedostatek pevné ideové páteře“. Mohou
prý s ním býti spokojeni i národní radikálové i klerikálové. „Jeho dílo není obráceno
ani proti Římu, ani proti Vídni tak, jak by z jeho vlasteneckých praemis se to zdálo
nutné vyplývat. Ale to jsou jistě asi koncese, za něž nesmíme činit zodpovědným
básníka Jiráska, nýbrž c. k. Professora a školního radu. ...“¹⁷J. V. Krejčímu se
nelíbila nevyhraněnost Jiráskových postojů a situace, že jeho dílo mohou pozitivně
hodnotit i literáti z opozičních proudů. Můžeme si zde také všimnout zjevné ironie,
kterou pisatel použil v místě, kde se odkazuje k jeho pozici profesora, od které se
také odvíjí způsob jeho tvorby. Jiráskovi zastánci z řady starší generace na jeho ob-
hajobu argumentovali, že tento fakt Jirásek nikdy nezohledňoval. Tento argument
dokládá následující věta z citátu. „Kdo Jiráska a zejména jeho dílo důkladně zná, ví,
že nepíše a nepsal nikdy se zřetelem na svůj úřad a titul, a proto je zlá ta poznámka
p. Krejčího.“¹⁸

V průběhu prvních pěti ročníků časopisu proběhlo ještě několik menších pole-
mik. V závěru čísla se občas objevila krátká veršována nebo báseň s ironickým
a zesměšňujícím podtextem reagující na aktuální dění odehrávající se v literárním

¹⁶KREJČÍ, V. F. Deset let mladé literatury. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1902, roč. 2, č. 14. s. 194.

¹⁷Ibidem.

¹⁸[REDAKCE]. Rubrika Týden. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 50. s. 623.

světě. Vždy byla zaměřena buď na opoziční periodika, nebo na konkrétní osobnosti, se kterými byl časopis *Zvon* ve sporu. Jako příklad vybíráme báseň umístěnou na konci rubriky Týden ze třetího ročníku *Zvonu* z čísla 15:

Ke kritice Rozhledů o nejmladší literatuře

„Bože, Bože, lezeme to zpátky,
a žel, že to není jinačí,
z literatur už jsou dvě „hromádky“:
nejen z mladší, i z té nejmladší.“¹⁹

Vtipnou formou se redakce *Zvonu* snažila provokovat autory hlásící se k novému směru literatury a přispívající do konkurenčního časopisu *Rozhledy*. Redakce *Zvonu* formou této básně poukazovala na kvalitu nových výtvorů a také na fakt, že nová literatura nepropracovaností některých svých děl neposouvá hranici kupředu, ale spíše zpátky. V závěru básně jsou komentovány počínající neshody mezi mladší generací a začínajícímu odklonění od jednotné koncepce a naopak štěpení se do menších skupin s částečně odlišnými preferencemi.

Další báseň se objevuje ve *Zvonu*, ročník 4 v čísle 31, opět na konci rubriky Týden jako zakončení celého čísla:

*Haha, samé zlato, a jak cinká:
troška z Mallarméa, z Maeterlincka,
troška z Dehmela a Zifferera,
z Březiny i taky z Hlaváčka,
z Němců, Francouzů i Čecháčka,
hehe, samé zlato, díš, je bera.
Leč v tom skočí tato otázka:
kde zůstalo zlato pana Karáska?*²⁰

Báseň glosuje tvorbu J. Karáska a poukazuje na jeho inspiraci u jiných zahraničních autorů, která je již velmi zřejmá. Míra ironie vyplývá z užitých zesměšňujících

¹⁹[REDAKCE]. Ke kritice Rozhledů o nejmladší literatuře. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1903, roč. 3, č. 45. s. 632.

²⁰[REDAKCE]. Na novou knihu Karáska ze Lvovic. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1904, roč. 4, č. 31. s. 436.

citoslovcí haha, hehe aj. Pisatel nenápadně poukazuje na fakt, že mladá generace zdůrazňovala novost, individuálnost a světovost. Avšak světovost by podle starší generace neměla být pouhým kopírováním od jiných autorů, ať již evropských nebo českých (např. O. Březiny, K. Hlaváčka). Báseň je zakončena otázkou týkající se jiného představitele *Moderny* - J. Karáska. Podle autora básně u něj totiž panují pochybnosti, jestli vůbec je ještě něco jeho v tvorbě osobité a individuální, z čeho by se dala čerpat inspirace pro vlastní tvorbu.

Ironické básni se nevyhnul ani další kritik starší generace F. X. Šalda, který se nelichotivě vyjádřil o tvorbě starší generace, a tím si vysloužil rýmovánku uzavírající další číslo týdeníku. Nalezneme v ní zjevné snahy o provokaci a zároveň konkrétní pobídku, aby tedy Šalda uvedl konkrétní jméno kritizovaného. Dílo je z pátého ročníku *Zvonu*, z čísla 2 a opět časopis vtipně a ironicky končí expresivní otázkou:

„Kruh“ a Šalda
Literátů mladý kruh
mnoho jmen a slibný ruch.
Článek v „Směrech“ napsal Šalda,
„ethiky“ i jedu halda.
„Který je to mezi námi,
že to páchne z hloubi slámy?“²¹

Již v první strofě nalezneme přesné adresování ironické básně - kromě Šaldy ji autor věnuje i *Kruhu*, do kterého právě Šalda přispíval. Název periodika je dále použit již ne jako název, ale jako okruh mladých literátů, kteří v periodiku vydávají svá díla. Dále na něj navazuje již konkrétní otázka na kritický článek, který byl Šaldou napsán a vydán v dalším konkurenčním periodiku *Směry*. Autor se zde ptá, kdo je tedy tím autorem, o kterém je v článku psáno. Závěrečná otázka, proč literáta Šalda konkrétně nejmenoval, odráží kritiku přispěvatelů *Zvonu* k nekonkrétnosti a malé statečnosti autorů mladé generace, kteří raději kritizují celou starší generaci jako celek, ale ne již konkrétně a jmenovitě.

Útoky a neshody s kritikem F. X. Šaldou probíhaly ještě celém šestém ročníku, ale vždy se odehrávaly s obdobným průběhem, kdy se neustále jednotliví pisatelé

²¹[FANFARON]. Kruh a Šalda. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1905, roč. 5, č. 2. s. 32.

obviňují a svou „zlobu“ zakončí ironickou veršovánkou. Tyto veršovánky nejsou nikdy nijak komentované a často nejsou vůbec podepsané autorem, ale pouze redakcí časopisu. Ve druhé dekádě *Zvonu* se již téměř žádné polemiky neobjevují a mohli bychom říci, že se silné bouře emocí již uklidnily.

Do polemik téměř nevstupoval autor, který patřil ke klíčovým přispěvatelům časopisu a určoval jeho beletristický ráz. K polemikám se jmenovitě vyjádřil pouze dvěma články, které budou samostatně uvedené ve čtvrté kapitole ve druhé části této práce. Je jím Zikmund Winter, na jehož tvorbu se koncentruje tato práce.

KAPITOLA 4

ZIKMUND WINTER A JEHO TVORBA V ČASOPISU ZVON

Zikmund Winter, který žil v letech 1846 až 1912, je považován za druhého nejvýznamnějšího autora historické beletrie na přelomu 19. a 20. století. Narodil se v Praze v rodině, jejíž finanční poměry nebyly zrovna dobré. Winter o tom sám píše: *„Když pak roku 1871 otec mi zemřel, aby matka s námi čtyřmi sirotky hned nebyla od chrámu a z chleba odpuzena, sám zastával jsem skoro celý rok pětadvacetizlatou službu svého nebožtíka otce. Tenkrát absolvoval Akademické gymnázium, byl jsem už filozofem pražské univerzity, za nějaký čas i jednatelem Akademického čtenářského spolku - a při tom zvoníkem u Panny Marie Vítězné.“*¹ Přesto byl veden ke vzdělání. Nejprve studoval na Akademickém gymnáziu v Praze a poté na Univerzitě Karlově.

Po studiu Filozofické fakulty oboru historie, které ukončil roku 1872, nastoupil na asistentské místo v Pardubicích, kde roku 1874 složil státní zkoušku. Poté pracoval jako profesor na reálce v Rakovníku. Zde také studoval materiály v místním archivu, ze kterých potom čerpal náměty do svých děl. V 80. letech díky novým příležitostem odešel zpátky do Prahy, kde vyučoval na Akademickém gymnáziu až do svého odchodu do důchodu v roce 1907.

Zikmund Winter se velmi aktivně účastnil také veřejného života. Prosadil se převážně v kulturní oblasti a byl členem i zakladatelem několika klubů a spolků, které se zabývaly historií. Jedním z nich byl například Historický klub, který založil v roce 1872. Také působil v kulturních a občanských spolcích v Rakovníku, nebo působil na pozici konzultanta a poradce v přípravném výboru Národopisné výstavy československé 1895. Mezi další spolky, ve kterých se aktivně účastnil, můžeme uvést Matici českou nebo literární odbor Umělecké besedy.

¹ BROŽOVÁ, Věra. *Paměti ze života dvou přátel: Zikmund Winter*. 1. vyd. Rakovník: Rabasova galerie, 1996. s. 5.

Wintrovým debutem byla báseň o Jiřím z Poděbrad s názvem *V noci 17. ledna 1623* (1869) a publikoval ji pod pseudonymem V. Zikmund v *Almanachu českého studentstva*. Prvnímu beletristickému dílu dal název *Golgatha* s podtitulem *Kulturní obrázek z archivu rakovnického, nakreslil dr. Sigmund Winter* a publikoval jej ve *Světotozoru* v roce 1880. Povídka byla později znovu zpracována a dostala název *Pozdě*. Poté následovaly další menší historické obrázky, které byly publikovány nejprve ve *Světotozoru*, později v periodiku *Osvěta* a v první dekádě 20. století i ve *Zvonu*. Zde Winter uveřejnil své nejzásadnější beletristické práce.

Poté následovaly další menší historické obrázky a slavnostní proslovy, které byly publikovány nejprve ve *Světotozoru*, později v periodiku *Osvěta* a v první dekádě 20. století i ve *Zvonu*.

4.1 Tvorba Zikmunda Wintera v časopisu Zvon

Winter ve *Zvonu* publikoval jak díla na pokračování, tak i kratší povídky i záznamy z archivů, které byly jeho velkou zálibou.² Své příspěvky podepisoval buď svým celým jménem, nebo šifrou. Nejčastěji používal šifry Z. W., Z. Wtr., W.

V prvním ročníku periodika *Zvon* Winter publikoval několik svých děl. Již v prvním čísle můžeme naléznout *Krátký jeho svět*. Ve druhém ročníku se ve čtvrtém čísle objevuje historický článek *Amnestie na chvílku* a od čísla 16 vydával na pokračování *Vojačku*. Dalším dílem byla *Vojačka proti králi Fridrichovi z Falce a Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch* a krátký článek *Nekulturní list z historie kulturní*. Třetí ročník zahajuje svými díly *Rozina sebranec*, *Peklo*, historickou studií *Kolik obyvatel měla Praha v XVI. věku*, *Dějiny města Litomyšle* v podobě referátu a *Zprávy drobné* obsahující krátké historické střípky. U historického zpracování poznatků z archivů zůstal Winter i v ročníku pátém díly: *Povídky historické z přelomu 16. a 17. století*, *Slavný Jamnicer Pražan?*, *Sociální heslo rovnosti v organizacích řemeslných XV. Věku*, *Tomek Václav Vladivoj* a další část *Zpráv drobných*.

² Winter kromě beletristických prací psal i práce historické, kterými se snažil kultivovat čtenáře v duchu národního uvědomění a zároveň se mu snažil naší historii, kterou vykresluje pomocí realistických metod. Materiál sbíral v městských archivech. Díla: *Kulturní obraz českých měst, Děje vysokých škol pražských nebo Dějiny řemesel a obchodu v Čechách ve XIV. a XV. století*.

V šestém ročníku byl uveřejněn Wintrův nejslavnější a nejrozsáhlejší román *Mistr Kampanus*, jehož první část vychází v průběhu celého ročníku. Na konci roku se opět objevují *Zprávy drobné*. Druhá část *Mistra Kampana* pokračuje v sedmém ročníku časopisu. K závěru roku publikuje článek *Taky gratulace* proti stati A. Nováka, která vyšla v *Přehledu*, dále historickou studii *Ze zpráv zemského archivu a Zprávy drobné*. Nekrologem *Antonín Truhlář* otevírá osmý ročník. Pokračuje díly *Karbaník veliký*, *Malíři pražští XVI. věku*, *Ševci a krejčí v XVI. věku*, *Začátky germanisace našich měst* a *Zprávy drobné*. V devátém ročníku se objevila pouze dvě díla. Na pokračování vydávané *Paměti ze života dvou přátel*, příspěvek k dějinám českého umění *Tvůrce kašny Krocínovy* a *Zprávy drobné*. V závěrečném ročníku dekády se objevila pouze tři díla - *Valné hromady řemeslnické*, *Ze života učedníků v šestnáctém věku* a *Zprávy drobné*.

Novou dekádu otvírá ročník jedenáctý, ve kterém se objevují záznamy korespondence obrozeneckých autorů - *Nejedna zajímavost z korespondence Vinařického* a *Z korespondence Čelakovského*. Další díla, která můžeme nalézt v tomto ročníku, jsou: *Domácí páni a podruzi*, *Domy a hospody v Praze* a na konci čísla opět *Zprávy drobné*. V posledním ročníku vyskytující se v centru naší pozornosti se objevují díla *Drzý Němeček*, *Kterak král Matyáš bojoval proti drahotě v Praze*, *Studenti z Čech na universitě královské*, *Těžká kniha* a také jediné drama, jenž Winter napsal, *Kratochvíle panny Filipíny*. Je to hra s předehrou o dvou dějstvích.³

Winter kromě historické prózy přispíval do časopisu také vydáváním odborných prací z archivů a historických obrázků, které často vycházely v periodiku na pokračování a podporovaly zaměření časopisu. Působil také v redakčním sboru *Zvonu* a psal i recenze k nově vydávaným dílům jak českých autorů, tak i zahraničních. Jeho šifry můžeme nalézt především v rubrikách *Literatura* a *Týden*, kde v menší míře komentoval události, které se v uplynulém týdnu odehrály. Vydal i dva články, kterými se zapojil do polemik, které *Zvon* vedl s mladší generací. Patří sem článek *Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch*, který vyšel ve druhém čísle časopisu.

³ Knižně vyšly Winterovy prózy až později. Své první povídky souborně vydal pod názvem *Rakovnické obrázky* (1908 - 1909). Dalším souborem jsou *Pražské obrázky* z roku 1893 a dále samostatné povídky *Krátký jeho svět* (1902), *Panečnice* (1907), *Peklo* (1907), *Rozina sebranec* (1905) a jeho nejslavnější historický román *Mistr Kampanus*, který byl knižně vydán v roce 1907.

pisu. Druhým článkem byl článek s názvem *Taky gratulace*. Z jeho postu v redakční radě *Zvonu* můžeme soudit, že byl pro časopis důležitým členem a že svými díly naplňoval jeho program.

Zikmund Winter je pokládán za typického představitele historické realistické prózy, jejíž umělecké zaměření bylo zcela protikladné k modernistickému programu utvářejícímu se od počátku devadesátých let. Zastánci programu preferovali zobrazování individuality člověka a právě u soudobé historické prózy tento požadavek zcela postrádali (viz již citované názory F. X. Šaldy)

Je ale otázkou, zda texty Zikmunda Wintera skutečně a beze zbytku naplňovaly zaměření časopisu, názorové tribuny tradicionalistické skupiny spisovatelů a zůstaly zcela bez reflexe nových literárních proudů a tendencí. Možnost, že Zikmund Winter narušoval konvenční modely historické realistické prózy naznačují studie Jaroslavy Janáčkové, týkající se zejména románu *Mistr Kampanus*, které publikovala zejména v díle *Stoletou alejí* (1985). Oproti Janáčkové se souvislosti Wintera s *Modernou* pokusíme ověřit na jeho menší práci - novele *Peklo*. Předpokládané souvislosti ale neznamenaají, že by Zikmund Winter neměl vyhraněný vztah k *Moderně*. Dokladem tu jsou dva marginální texty uveřejněné ve *Zvonu Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch* a stati proti A. Novákovi *Taky gratulace*, které budeme analyzovat, ještě než přistoupíme k interpretaci zmíněné novely.

4.2 Winterovy polemiky s programem

České moderny

4.2.1 Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch

Článek s názvem *Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch* vyšel ve druhém ročníku časopisu *Zvon* (1902). Je to krátký článek otištěný v rubrice Týden, jehož autorem je Zikmund Winter, ale není pod ním podepsán. Winter zde navazuje na svou dřívější historickou studii, která se zabývá jmenovcem Karáska. Z tohoto důvodu můžeme usuzovat, že autorem článku je Z. Winter. Prostřednictvím tohoto

článku Winter reaguje na probíhající polemiky časopisu *Zvon* s Jiřím Karáskem, které byly uvedeny výše.

Článek není pojat jako čistá kritika nebo polemika s J. Karáskem. Winter zde do sebe spojil dva typy textů. Základem kritiky je historický příběh, který napsal Zikmund Winter na podkladě archivního materiálu. Tyto podklady pocházejí z archivu hlavního města Prahy. Uvádí to hned na jeho počátku článku. „*V Archivě král. hlav. města Prahy čís. Ruk. 1280, fol. 86 z r. 1553.*“⁴ Zde nalezneme krátkou historickou zprávu z doby dávno minulé, že byl jistý Bohuslav Karásek ze Lvovic zavřen do vězení, protože mečem zabil několik žen a dětí.

Po úvodní dataci, která je velmi typickým rysem historické prózy, jejímž představitelem Winter byl, následuje krátký popis tohoto hrůzného činu. „... *vjevši na koni do kotců plátěnejch s dobytým kordem k břichům pannám a paním přimířel a vyjev z kotců po rynku honě děti porážel, na sousedy se nutkal, baby strašil ...*“⁵

V druhém odstavci článku již mizí neutrální a realistický popis události a nastupuje osobní komentář Wintera, kde vysvětluje Bohuslavovo jednání, které hraničí se šílenstvím. Bohuslava nazývá erbovním měšťánkem, který se opičí po urozené šlechtě a rytířích skutečně se účastnících turnajů na koních. Vyústění celého příběhu komentuje: „*Urozeného zbujníka byl by se městský biřic dotknouti nesměl, ale erbovního Karáska dali do šatlavy - pro všetečnost velikou.*“⁶

Za tímto shrnutím celého příběhu je připojena Winterova domněnka, jestli Bohuslav Karásek ze Lvovic není předkem Jiřího Karáska, který působil v konkurenčních *Rozhledech*. Zjevnou ironii nalezneme v oslovení Karáska „*náš milý Jiří Karásek*“. Winterova úvaha dále pokračuje: „*Ale on asi nebude, ježto pěje o sobě mnohem výše a vznešeněji.*“⁷ Touto větou míří ke Karáskově kritice starší generace, kdy je Karásek přesvědčen, že tato generace netvoří literaturu moderní a světovou, ale pouze popisuje dějiny a historické události a zároveň z literatury vytlačuje funkci estetickou a na její místo dosazuje funkci vzdělávací a výchovnou. Podle Karáska

⁴ WINTER, Zikmund. Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1902, roč. 2, č. 20. s. 280.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

by bylo dobré, literaturu povznést, zaměřit na subjektivitu a vzít si inspiraci ze zahraničních autorů.

Winter svůj protikladný názor zřetelně vyjádřil v samém závěru článku, kdy vybral citát z *Knihy aristokratické*. Verše graduji odpor proti Jiřímu Karáskovi. Je zde ironizováno výlučné postavení, do kterého se Karásek jako umělec stylizoval:

*„Měj hrdý můj pozdrav, Sire! Ať bourbonské lilie
Rozkvetou na štítě básníka, jenž jako Ty, uprostřed luzy
Vysoko vztyčil barvy svého souverainního rodu.“⁸*

Karáskovu povýšenost v citátu můžeme pozorovat ve druhém verši. Vytváří tu obraz básníka s výjimečným nadáním, kterému je souzeno tvořit uprostřed „luzy“.

Winter se v nedlouhém článku vyslovil ke sporům s modernistickým okruhem spisovatelů. Využil k tomu však žánr sobě vlastní. Drobným historickým obrázkem, založeným - jak je u něj typické - na archivním materiálu, zironizoval jejího hlavního představitele a jím prosazovanou představu o výlučnosti uměleckého génia.

4.2.2 Taky gratulace

Článek *Taky gratulace* byl vydán v sedmém ročníku časopisu *Zvon* roku 1907 a je druhým článkem, prostřednictvím kterého Zikmund Winter veřejně projevuje svůj názor a nesouhlas na kritiku i své tvorby a práce historika. Tentokrát komentuje stať, která byla vydána k výročí narozenin historika Golla v periodiku *Přehled*. Text má již běžnou formu polemiky. Je to pravděpodobně proto, že Winter v tomto článku je nucen obhájit svou literární tvorbu a důrazným způsobem nesouhlasí s názory, které pronesl právě historik Goll a další jeho spolupracovníci. Tento článek je svým obsahem netypický. Nejedná se zde o spor literárních oponentů, tj. starší generací literátů zastávající realistický postup tvorby a mladou generací tvořící novým způsobem, ale o spory zastánců různých historických metod. Přesto byla podstata sporu shodná s polemikami literárními - řešil se koncept modernosti, tentokrát ve vztahu k historické vědě.

⁸ WINTER, Zikmund. Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1902, roč. 2, č. 20. s. 280.

I přes ironicky znějící název článku se jedná o polemickou stať, kde se Winter odvolává na svou rozsáhlou tvorbu, důrazným a zároveň vkusným způsobem komentuje nemístnou odvahu mladého pisatele článku. I přes určitou marginálnost má tento článek závažný obsah, jak vyplývá zejména z jeho závěru.

V úvodu článku Winter popisuje a seznamuje čtenáře s podstatou sporu „*Při nedávných oslavách pana dvorního rady dra Golla byli dnešní historikové čeští v Čechische Revue v slavnostním článku rozdělení ve dva druhy: v musejní a universitní.*“⁹

Dále komentuje definici muzejních a univerzitních historiků, kteří byli podle článku definováni takto: „*univerzitní se tam pokládají za moderní a ti druzí jsou jako - hloupější sorta.*“¹⁰ Winter nesouhlasil s tím, že pod označení univerzitní historici spadají také modernisté a historici mimo univerzitní. Podle článku jsou muzejní historici „*ta stará škola*“, kam byl Winter kvůli svému věku přiřazen, kam se také sám dobrovolně hlásí, jak v článku píše. Ale nesouhlasil s tím, jakým nelichotivým způsobem byl komentován jeho pokročilejší věk.

Winter uvádí, že při oslavách Golla bylo proneseno několik kritik na práci muzejních historiků, kteří podle Wintera uznávají a preferují práci a do oslav druhé skupiny žádným způsobem nevstupovali. „*Při oslavě svého předního muže moderní historikové naladili fanfáry do nejvyšší tóniny, muzejní historikové ... nekazili harmonii, ani když do ní vpadly tóny provokativní.*“¹¹

I přes vážné téma článku v něm nalezneme typickou ironii zvonařských polemik. Winter ironickým označením mladých historiků komentuje jejich pění chvály na historika Golla. Zároveň poukazuje na fakt, že starší generace zůstává u seriózního jednání a i přes zjevné provokace na vyřčení kritiky nereagovala.

Druhá polovina článku obsahuje Winterovo rozhořčení nad tím, že si jeden člen oné „lepší“ a modernější větve historiků dovolil vyjadřovat se k jeho věku a následně hodnotit kritickým způsobem jeho práci. V článku v časopisu *Přehled* bylo uvedeno, že celá tvorba Zikmunda Wintera je pouze sbírkou materiálů bez společenského podkladu a že Winter neměl odvahu při líčení historických událostí. Jako příklad

⁹ WINTER, Zikmund. Taky gratulace. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1907, roč. 7, č. 20. s. 320.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

onen mladý nejmenovaný kritik z okruhu historika Golla uvádí myšlenkově chudé a fádní líčení církevního života. Kritika na stejné téma na Winterovu tvorbu již byla před časem otištěna v *Historickém Časopise* a v článku *Taky gratulace* ji zmiňuje sám Z. Winter.

Winter na tuto kritiku, která již byla dříve vytištěna v *Historickém Časopise*, reaguje znovu. V článku *Taky gratulace* otištěném nyní ve *Zvonu* Winter píše: „... opakoval mi paušální, suverénní a nepravdivý úsudek o mých pracích, že jsou to snůšky materiálu, jimž schází hospodářský podklad, a že jsem při líčení církevního života mimo jiné neměl dost myšlenkové odvahy.“¹²

V závěru článku nalezneme poděkování časopisu *Týden*, který se Z. Wintera veřejně zastal a názor mladého kritika zpochybnil. Winter tento akt nazval „*resolutním vyklepáním zimníku*“¹³Na poděkování Winter navazuje poznámkou, že by se společnost kolem historika Golla měla ve svých názorech a soudech usměrňovat, protože ani oni nejsou bezchybní a jejich práce by nebyla bez kritiky.

Dovětek a samotný závěr článku tvoří, jak jsme si již několikrát mohli povšimnout, jednoduchá veršovánka. Tento postup můžeme nazvat typickým pro polemiky ve *Zvonu*, protože tímto způsobem končí většina sporů. Tentokrát si Zikmund Winter vypůjčil verš z rukopisu města Dubu pod Ještědem, který již jednou byl ve *Zvonu* otištěn.

„Žádný bez hříchu, bez smraduna světě nebyl, měl vadu.“¹⁴

Winter se snažil prostřednictvím polemiky s okruhem mladých historiků kolem Golla obhájit svou tvůrčí metodu. Důrazně se ohrazoval proti nařčení, že jeho díla jen „*jen archivují historické události a příběhy*“¹⁵Jeho tvrzení lze ověřit na novele *Peklo*, vydané již roku 1904 ve *Zvonu*.

¹²WINTER, Zikmund. Taky gratulace. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1907, roč. 7, č. 20. s. 320.

¹³Ibidem.

¹⁴Ibidem.

¹⁵Ibidem.

4.3 Peklo - historická próza v diskusi s Modernou

4.3.1 Krátká charakteristika díla

Novela *Peklo* byla poprvé zveřejněna v časopisu *Zvon*, kde vycházela ve třetím ročníku (1903) na pokračování. Byla to doba, kdy vyšlo ještě několik Winterových novel, které se těší oblibě u čtenářů dodnes a zároveň doba, kdy Winter dokončil své největší a nejobsáhlejší dílo - *Mistr Kampanus*, prostřednictvím kterého mohl Winter reagovat na kritiku mladší generace. *Peklo* se krátce po svém vydání dočkalo velkého úspěchu u čtenářů. Podle J. Janáčkové ohlas Winterovy prózy ukazuje, že „sto stránkové povídky se v novočeské beletrii dařilo.“¹⁶ Čtenáře oslovila zvláště proto, že „je nedlouhá, lze ji přečíst za jediný večer anebo za sváteční půlden. Vejde se do ní člověk a jeho svět v neširokém třeba záběru, ale zato v závratí zkoušek a v tlaku změn.“¹⁷

Knižně novela *Peklo* vyšla nedlouho po svém debutu ve *Zvonu*. Poprvé byla knižně vydána v roce 1907 společně s *Panečnicí* v souborném díle pod názvem *Bouře a přehánka. Dvě novelly z historie pražské*.

Novelu *Peklo* výstižně charakterizuje již její název. Hlavními hrdiny jsou manželé Alžběta a Lelius, mezi kterými jsou velké rozdíly jak ve společenském postavení, tak i v přístupu k manželství. Rozdíl nalezneme i v intenzitě lásky, kterou prožívají, a tím se dostávají do kolotoče pekla. Jejich soužití se účastní i Alžbětina schovanka Adlička, které autor v závěru díla přichystal tragický konec.

Peklu náleží ve Winterově tvorbě důležité místo, protože byl prvním z autorů starší generace, který se zaměřoval na díla se středním rozsahem. Jeho novela dokázala podle J. Janáčkové postihnout „netradiční uchopení lidské duše a vášně v barvitě až bizarní zkratce jiných časů.“¹⁸ Zajímavý soud nalezneme také v *Dějninách české literatury: Literatura od konce 19. století do roku 1945*, kde je poukázáno na proměnu Winterovy tvorby. S *Peklem* se ve Winterově díle začíná objevovat „více zájmu o psychologii, o lidské individuum a jeho osud v dobových historických pod-

¹⁶JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. s. 261.

¹⁷Ibidem.

¹⁸Ibidem.

mínkách. ... Dramatický děj se odprostil od přemíry historických detailů a zvýraznila se psychologická kresba.“¹⁹

Tyto prvky oceňovali i Winterovi současníci, ale nikoli současníci z jeho domovského časopisu nebo autoři řazení ke starší generaci. Byli to naopak zástupci mladé generace kritizující právě tuto starší generaci. Můžeme mezi nimi jmenovat například F. X. Šaldu, který se k Winterově tvorbě vyjadřuje v recenzi knihy *Bouře a přeháňky Zikmunda Wintera*. Šalda obdivuje Wintera za jeho znalost prostředí, ve kterém se děje příběhů odehrávají, že jeho vědomosti nejsou pouze detailní seznámení s prostředím, ale i myšlení lidí, kteří tehdy žili: „*Winter důkladně zná svět, z něhož bere své látky a náměty. Zná tento mrtvý svět nejen hmotně - víc: zná jej i v jeho způsobech myšlení, cítění, soudu, jednání; zná prostě duševní mechanism a habitus těch lidí.*”²⁰

Dále Šalda vyzdvihuje propracovanost Winterových postav, které působí velmi živým dojmem: „*Většina figur Winterových jest opravdu viděna živým duchovým okem, ne konstruována z abstraktního poznání; teplé barvitě detaily nejsou nalepovány na figury, vyrůstají z nich; figury dýší teplým životem, splývají s teplým vzduchem svého ústředí.*”²¹

Není to pouze chvála, kterou si můžeme přečíst v tomto Šaldově díle. Je zde i kritika Winterovy novely *Peklo*. Šalda kritizuje pasáže, kde Winter přesahuje žánr historické prózy a snaží se používat moderní postupy. Podle Šaldy je snaha o vykreslení rozvratu a popisu vraždy nedostatečná a přílišná popisnost a délka této snaze škodí. „*Příběh jest vypravován rozvlekle, roztéká se v episody, nemá soustředění ani kompozičního, ani psychického. Zejména zločin sám a všechno, co přijde po něm, podáno jest mdle a slabě - pouhý a holý referát.*”²²

V následujících kapitolách budeme sledovat, jakými postupy Winter oživil model realistické historické prózy a jak tyto postupy souvisí s literárním programem *České moderny*, vůči němuž měl autor jako hlavní přispěvatel *Zvonu* jisté výhrady.

¹⁹MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury: Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 56. ISBN 80-85865-48-3.

²⁰ŠALDA, F. X. *Bouře a přeháňky Zikmunda Wintera. Kritické projevy* 7. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1953. Sv. 16. 1908 - 1909. s. 102 - 103.

²¹Ibidem.

²²Ibidem.

4.3.2 Subjektivizace času

Winterova první díla byla spíše vědeckým pojednáním mapujícím život v českých městech v 15. a 16. století, téměř faktografickým popisem událostí bez jakéhokoli soudu nebo náznaku větší beletrizace, která přispívá k větší dynamičnosti díla. U *Pekla* to již tak jednoznačné není. V první řadě je potlačeno přesné časové ukotvení příběhu. Ihned na první stránce je čtenář uveden doprostřed děje a první dataci nalezneme až v páté kapitole. „*Přiletěla na bílém koni zima, u Leliů stejně smutno; začali psát rok Páně 1604, přišlo jaro, Leliovi odstěhovali se.*“²³

Další a zároveň poslední dataci nalezneme až na konci příběhu. Je to datum Alžbětiny popravky: „*Ve čtvrtek po svatém Ambroži, pátého dne dubna léta Páně 1607, byla paní Alžběta Abelinová ze života k smrti mečem odpravena.*“²⁴

Přesné uvedení data popravky může mít několik vysvětlení. Prvním může být odkaz na historický ráz novely. Je uveden typickou formou jako u archivních pramenů. Druhým vysvětlením může být to, že popravou skončilo peklo, které představovala sama Alžběta svou láskou a chorobnou žárlivostí, kvůli které si rozbila manželství a především zavraždila Adličku. Winter subjektivizuje časový údaj, vztahuje ho k individuálnímu osudu. Tento postup můžeme považovat za určitý mezník v jeho tvorbě, kdy autor začíná používat nové tvůrčí metody zaměřující se na subjektivnost a opouští pouze objektivní podání skutečnosti.

Dalším prvkem, který dílo vymaňuje z klasické historické prózy je přehledná návaznost jednotlivých událostí příběhu - v historické próze je děj zobrazován chronologicky - lineárně. V *Pekle* nalezneme retrospektivu. Winter ji použil ve druhé kapitole, kde se vrací k seznámení Lelia a Alžběty.

„*Viktorie Lelius poprvé viděl paní Alžbětu před pěti roky při komedii, kterou Engelandři provozovali u Vozů vedle Růže stříbrné na příkopě Nového Města pražského. . . . Paní seděla na pavlači v prvním patře podle jiných paní a dívek. Lelius stál dole u scény mezi muži a mladíky.*“²⁵

Retrospektiva v tomto umístění doplňuje informace, které mají čtenáři dopomoci k ucelnějšimu obrazu o hlavních hrdinech a lepšímu proniknutí do příběhu. Čtenář

²³WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 214. ISBN 978-80-7294-330-2.

²⁴Ibidem, s. 264.

²⁵Ibidem, s. 169.

pomocí retrospektivy také získá doplňující informace o postavách a snadněji pak pronikne do příběhu.

4.3.3 Role vypravěče a kontrast jako základní prvek vyprávění

Celý příběh je vyprávěn objektivním vypravěčem ve třetí osobě singuláru v préteritu. Není to pouze vševědoucí vypravěč, který se nachází nad postavami, ale je to vypravěč, který jejich činy komentuje, vynáší nad nimi soudy. Tím zastává úlohu interpretační a přebírá jednu z funkcí, kterou často nesou postavy. Zároveň se přesunuje do roviny rétorického vypravěče. Jeho úkolem je prostřednictvím změny řeči docílit oživení postavy. Řeč nepřímou vypráví vypravěč, obvykle ve třetí osobě. Ale v tomto případě se z řeči nepřímé stane řeč polopřímá nebo přímá a Prostřednictvím této změny může postava promlouvat sama a nemusí za ni mluvit vypravěč. V. Doležel tento způsob vypravěče označuje jako *subjektivní Er-formu*²⁶. Změnou typu řeči novela získává aktuálnost a nadčasovost.

„Panna Adelhart vrtěla sebou na stolici švadlinské, jsouc v tváři až k spánkům všecka rudá; byla by ráda něco v odvet řekla, ale hned nevěděla, kterak do toho; kdyby byla paní lála, svádu začala, nějak se na ně strásala, to by nebylo o odpověď, hněv odpověď vyrazí rychle, ale paní mluvila jako s nařikáním a žalostěním. Zatím už maličká stařenka, upevňujíc široký fěrtoch v zápasí svém dosti obšírném, pravila vyčítavě k dceři: „Vidiš, vidiš, já to hádala, dobře hádala, já v poctivosti zestarala, já mám dvě dcery poctivě rozevdané, já myslila, že k nám chodí na zhledy jako poctivý, ona o něho nestála -“²⁷

Tento posun bychom mohli považovat za odklon od tradiční narace k naraci mladších autorů a *Moderně*. Na roli vypravěče je kladen velký důraz, protože popisuje postavy, zprostředkovává čtenáři jejich příběh a zároveň upozorňuje na skutečnost, že jsou někdy i nespravedlivě souzeny a staví se tedy do pozice soudce.

²⁶DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1993. s. 45 - 46. ISBN 80-202-0418-0.

²⁷WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 190-191. ISBN 978-80-7294-330-2.

Naopak typickým znakem historické prózy je popis. Jak již bylo řečeno, Winter jím uváděl postavy do děje a zároveň jím charakterizuje společenské postavení postav. Je to tedy typický realistický prvek. Velmi detailní popis s prvky naturalismu můžeme pozorovat při popisu Alžběty Abelinové. Poprvé se s ní čtenář setkává jako s krásnou a hrdou dámou a s postupem děje může sledovat její společenský propad, který je zobrazován pomocí detailního popisu jejího oblečení a domu, kde bydlí.

První ukázka, ve které je popisován její obličej, je z druhé kapitoly, kdy je na ni poprvé upozorněn Lelio svým přítelem při divadelním představení.

„Lelio, obrátiv se napolo od scény, spatřil ženské mohutné poprsí, na němž hlava ne krásná, ne ohyzdná, poněkud hranatá, mužského rázného vzhledu, živých očí, širokých, chtivých rtů, zpod pernatého atlasového kloboučku vyhlížely pečlivě česané vlasy takové barvy, jako má pšenice nebo calta z ní do zlatova pečená.“²⁸

Fyzický pokles Alžběty nalezneme ihned ve třetí kapitole, kde je již líčeno mnoho neshod a hádek, kterými manželství prochází a Alžběta již ztrácí svou důstojnost. Tento popis čteme v okamžiku, kdy Alžbětu spatří páter Markus.

„Paní jest nějaká sešlá. Útrapu znáti již na jejích šatech; jindy sebe tuze hleděla, dnes ten černý klobouknesedí pěkně na hlavě a šmuk jeho dracounový je všecek nakřivený a zphýbaný. Úzký parádní fěrtoch tykytový, barvami vyšívaný, jest také nějak nedbale, skoro šikem a nikoli uprostřed života uvázán; tvář panina nad to mluví jasněji, že v srdci není volno ani v hlavě. Mužské její vzezření, kteréž ji nikdy nezdobilo, jest teď tvrdší, mužštější, oči, jindy živé, kalí rmut nějaký.“²⁹

Třetí ukázka je ze závěru novely po tom, co se manželé byli nuceni přestěhovat do domu U Červené botky. Dům se stává symbolem společenského úpadku hlavní postavy. Na počátku novely by Alžběta s nikým z jeho obyvatel nepromluvila a nyní právě zde nachází své tři nejvěrnější kamarádky.

„S takovými ženami, jako bytují u Červené botky, byla by před čtyřmi třemi roky nádherná paní Alžběta ani nemluvila. Což to trpká proměna!“

Paní Alžběta dnes jest sešlá žena, našedivělá, v šatech neúpravná, očí mrzutých, mdlých, vzhledu tvrdého, mužského; když ji Lelius poprvé v komedii spatřil, měla

²⁸WINTER, Zikmund. Peklo. *Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 170. ISBN 978-80-7294-330-2.

²⁹Ibidem, s. 186.

*vlasy jako zlatá pšenice a oči živě vyhlížely zpod pernatého atlasového klobouku do světa spokojeně ven. Což to nemilosrdný v málu letech rozdíl!*³⁰

V této poslední ukázce si můžeme povšimnout srovnání s prvním okamžikem setkání Alžběty a Lelia. Autor zde využívá kontrastu, který má za úkol čtenáře šokovat a ještě důrazněji upozornit na změny. Winter užitím kontrastnosti dynamizuje vyprávění. Kontrast tvoří základní kompoziční prvek, kterým je protkán celý příběh. Jedná se jak o popisy, tak ale i o situace a dokonce i o postavy.

Toho si můžeme všimnout při porovnání postav právě Alžběty a její schovanky Adličky, kterou vypravěč popisuje takto: „... zahleděla se ostřeji v tu tenkou postavičku a tvář dítěte vychrtlého, bledého, s ustrašenýma očima, jež blížilo se k paní s údivem, zvolna a neohrabaně, jako štěňata činívají, nevědouce, kam a jak se svými dlouhými nohami.“³¹

Adlička je popisována jako bezbranná dívka, která k Alžbětě vzhlíží a proti ní stojí Alžběta, krutá stará žena ve víru nekontrolovatelných emocí, která nikdy neměla vlastní dítě, a její láska k manželovi se proměnila v krutou žárlivost a neuhasínající nenávist. Z této situace je velmi malý krok k tragédii. Předzvěst nalezneme v další ukázce.

*„Tu stály proti sobě: vyschlé děvčátko náhle pobledlé s očima ustrašenýma, velikýma, pod věncem růžovým, v šatkách bílých, a statná, veliká, našedivělá žena s očima zlýma a ostrýma i špičatýma jako vražedné dýky.“*³²

Zde je velmi výrazný kontrast Alžběty a její schovanky Adličky. Autor ho docílil pomocí popisu. Adličku popisuje jako velmi křehké mladé děvčátko, kterému je v očích vidět strach. Alžbětu popisuje naprosto opačně. Jako statnou ženu se zlýma očima, které přirovnává k nebezpečné dýce. Patrný je zde i záměr autora ovlivnit čtenáře, aby sympatizoval s nevinnou Adličkou. Posledním přirovnáním Alžbětínych očí k vražedné dýce je naznačen další děj, který spěje k dramatickému vyvrcholení. Vzápětí paní dostane amok a v silném záchvatu vzteku Adličku zavraždí.

Činu předchází slavnost Božího těla, jež se na popud Lelia účastní i Adlička jako družička. Lelius jí tak chtěl projevit vděčnost a udělat alespoň nepatrnou radost,

³⁰WINTER, Zikmund. Peklo. *Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 216. ISBN 978-80-7294-330-2.

³¹Ibidem, s. 219 - 220.

³²Ibidem, s. 244.

protože si uvědomil, kolik příkoří již dívka musela vytrpět. Na slavnost jí dokonce nechá ušít šaty a s pomocí celého domu ji pak nastrojí. Jako ozdobu jí pújí na krk Alžbětín penízek. Právě tento penízek je posledním článkem v řetězci, jenž zapříčiní dívčinu vraždu.

„*„Kdes ten groš se šňůrou vzala, slibuj, že tys mi nic neukradla!?” . . . V malé chvíli, sotva dech lapajíc, vyběhla zase, a popadnuvši ze země dřevo, přiblížila se k děvčeti tváří v tvář tak blízce . . . Zrak majíc vyvrácený a plný nenávisť šílenou, paní vyrazila ze sebe ještě některý tvrdý skřek, a rozpřahnuvši se, udeřila děvče dřevem do spánku pod růžový věneček. Bez hnutí složila se dívka na zem.*“³³

Scéna ještě pokračuje dále, kdy je velmi detailně popisováno, jak Adličce krev stéká po vlasech a přes její bílé šaty a věneček.

„*Krev z jeho hlavy vyronila se v krůpějích, jež crčely z vlasů a zkropily bílý šat družičky ubohé, vínek z růží zůstal v hlavě, ale by pošinut netvárně a z jeho růží stolistých vypršel ranami nejeden lístek, jenž utkvěl na bílých šatkách dívčinych a tu se nejistě svinul, jak by chvěl se; jiné lístky růžové padaly na dlaždičky, které včera dívka umyla a pískem posypala.*“³⁴

Zde je znovu poukázáno na Adliččinu nevinnost vyjádřenou bílými šaty, kterou zde staví autor do kontrastu s rudou krví. Další kontrast je vytvořen postavou Adličky - mladé a nevinné dívky a naturalistickým popisem činu, jenž ještě více umocní čtenářovo přesvědčení, že Alžbětín čin byl opravdu hrozivý a více kontrast prohloubí.

Vedle něj v této ukázce, ale i v celém díle, objevíme snahu autora šokovat svého čtenáře. Děje se tak prostřednictvím paradoxu (žárlení na manžela, hádky), velmi podrobného líčení věcí a činů, které byly a mnohdy ještě stále jsou společenským tabu.

„*Paní začala Lelia číhati. Zprvu nedovídala se nic podstatného. Ale na bolest toho bylo dost; paní Alžbětě stačilo k bolesti, že Lelio s ženskou tváří promluvil. Paní to trápilo. Zanechávala práce.*“³⁵

³³WINTER, Zikmund. Peklo. *Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 244-245. ISBN 978-80-7294-330-2.

³⁴Ibidem, s. 245.

³⁵Ibidem, s. 178.

Hrůzný čin Alžběty nezůstal nepotrestaným. Alžběta je nakonec za pomoci obyvatel celého města chycena a zavřena do vězení. Stále v jejím chování můžeme pozorovat hrdost a aroganci. Vyplývá již například z toho, že se stále nechce k činu přiznat, obviní z něj i svého manžela Lelia. Ten je poté zavřen do vězení také. Aby si manželé ve vězení mohli kupovat jídlo, pomáhá jim Leliův přítel Kryštofor, který chodil za Alžbětou. Na Leliův příkaz rozprodává jejich věci a utržené peníze jim předává. Po roce ajiž majetek i peníze docházejí.

Znovu se na scéně objeví ve světle událostí medailon, který je nalezen v prachu a slámě. Kryštofor ho donese Alžbětě do vězení. V okamžiku, kdy ho vezme do rukou, se jí vybaví její hrůzný čin, ozve se svědomí a ona se ke všemu přizná.

„*Pro ten groš jsem jí zabila -*,“ *tak paní mluvila jako bezděky několikrát za sebou.* „*Ubožko ubohá, že ten anjel nebyl ti andělem strážným, že tebe neuchránil této zuřivé ruky, nebohé dítě -*,“ *a slzy po tváři proudem se řinoucí zaplavily a udusily nářek.*“³⁶

Po spatření groše dolehla na Alžbětu tíha jejího činu. Uvědomila si, co všechno svou žárlivostí, vášní a hněvem způsobila. Uvědoměním si svého hrozného činu se v ní zlomil odpor, který stále kladla a ke strašnému skutku se přiznala.

Popis lítosti a emocí Alžběty bychom mohli považovat za nový prvek, který není typický pro realismus a historickou prózu, ale mohli bychom jej spíše přiřadit k novému proudu *Moderny*. Je zde totiž popisován individuální osud, odvíjející se v pečlivě inscenovaných historických kulisách. Winter v novele sleduje vnitřní pochody jedince, které až doposud byly v historické tvorbě opomíjeny.

4.3.4 Kruhová kompozice

Jak Jaroslava Janáčková ve svém díle *Stoletou alejí* píše o novele *Peklo*: „*Povídka o temném víru vášní, které stahují člověka na dno mravní otupělosti a zběsilosti, je tvarována ve znamení kruhu.*“³⁷ Jedním z prvků, které podporují kruhové uspořádání, je právě onen groš. V první situaci, kdy se objeví je čas, kdy je Adlička strojena na slavnost Božího těla. V okamžiku, kdy poprvé prožívá radostnou chvíli. A grošem zároveň končí jak příběh Adličky, tak i vlastně celého *Pekla*. Právě onen groš, kvůli

³⁶ WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 263. ISBN 978-80-7294-330-2.

³⁷ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. s. 263 - 264.

kterému Alžběta dívku zavraždí, protože se domnívá, že jí ho ukradla, je stejný groš, který Alžbětě donese do vězení Kryštofor. Aby si za něj Alžběta ve vězení koupila jídlo. V tu chvíli si Alžběta uvědomí, co způsobila a snaží se obrátit na Boha a vyprosit si u něj odpuštění.

„Když Kryštofor odešel a biřic za ním zavřel ohromný zámek, paní zvolna, jako s bázní odundávala ruce z groše, zadívala se do peníze, pouta zachřestila, ruce klesly jí v klín. Za chvíli jako zimnice začal jí trásti, pouta chřestěla zase, oči té ženy ustarané zavlhly, tvrdost z nich pryč a místo ní slzy, velké slzy, hojné slzy, první slzy po roce tuhého žalářování.“³⁸

Na konci ukázky je patrný důraz na slovo slzy. Jeho opakováním je docíleno zesílení významu a zvýraznění Alžbětina zpytování.

Dalším prvkem, který se neustále opakuje, jsou hádky manželů, které nikdy nekončí, ale naopak se ještě více stupňují a na ně navazující usmírování. Na počátku příběhu můžeme pozorovat Alžbětinu lásku, která přerůstá v silnou žárlivost, a z lásky se stává vášeň, jež ničí jak Alžbětu, Lelia, jejich manželství, ale také jejich schovanku Adličku. Příčinou těchto hádek mohla být nevyrovnaná láska a motiv manželství, se kterým do něj vstoupili, kdy Lelio si vzal Alžbětu pouze s vidinou jejích peněz a své zajištěné budoucnosti a s láskou, kterou bychom mohli přirovnat spíše k sympatiím. Tento fakt je v díle zmiňován samotným vypravěčem.

„Láska její byla vášnivá, ale nikoli pyšná. ... Vida velikou lásku paní Alžběty a stále poznáváje, kterak pečuje o něho a hledí ho jako svojí zřítelnice, pohnul se vděkem tou měrou srdečnou, že jeho laskavost, jeho lichotky, služby, laskání dokonce nebyly prázdnu falší, nercili přetvářkou. On paní miloval, ovšem ne tak, jak ona se domnívala a chtěla.“³⁹

Těžištěm hádek byla neustálá Leliova nevěra. Je patrné, že ho k ní dohnala především Alžbětina žárlivost, majetnická láska a podezřívavost, která vzklíčila ihned po svatbě a neměla žádné oprávnění. Nad touto situací se zamýšlí i vypravěč a později si i sám odpovídá, že k tomu Lelius byl vlastně dohnán. Ale není to pouze vina manželčina, ale také jeho povaha, ve které je nestálost a přelétavost patrná. Vypravěč

³⁸WINTER, Zikmund. Peklo. *Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 262 - 263. ISBN 978-80-7294-330-2.

³⁹Ibidem, s. 180.

jej nazve *ženkyl*. Vytvoření tohoto netradičního pojmenování přispěl autor k oživení textu, ale zároveň mohl zkomplikovat čtenáři jeho porozumění.

I setkání manželů se pohybuje v kruhu. K prvnímu setkání došlo při představení, kdy Lelia na Alžbětu, bohatou ovdovělou starší ženu, upozornil jeho přítel Bono.

„Viktoria Lelius poprvé viděl paní Alžbětu před pěti roky při komedii, kterou Englandři provozovali u Vozů vedle Růže stříbrné na příkopě Nového Města pražského.“⁴⁰

A po krátkém mladíkově dvoření byl sňatek. Tím začalo ono peklo. Jeho vyvrcholením a následným zakončením bylo další představení. Tentokráte ne v podobě divadla jako na počátku příběhu, ale v podobě průvodu Božího těla, kdy Lelius ve snaze udělat Adličce radost, jí zařídil roli družičky, která měla doprovázet průvod. To, co následovalo, bylo vrcholem onoho pekla a zároveň gradací celého díla. Alžběta svou schovanku zavraždila a následně byla dopadena a odsouzena. Lelius byl zproštěn viny.

Sám Lelius je obklopen kruhem. Můžeme si ho povšimnout v jeho původu. Na počátku příběhu, kdy je představen jako chudý Vlach, který si vzal bohatou postarší vdovu, jejíž zásluhou získává lepší postavení, majetek a lepší klienty ve své práci lékaře.

„Lelio dostal od paní klíč domovitý, obdržel ctí a darem pěkné šaty; ustrojila si ho v několikery šaty od nohy nahoru, všechno bohatě, vyprosila mu pomocí pátera Markusa bradýřskou a felčarskou službu v několika panských domech, posléz i stálý plat a byt u pana Fredinanda z Donína.“⁴¹

Jeho chudý původ mu Alžběta často v hádkách vyčítala a tím na něj více čtenáře upozorňovala.

„Byls holý, holičkový, já tě oblékla, já ti opatřila panskou službu, já tě zásobila penězi, ...“⁴²

V závěru novely je popisována scéna, kdy Lelius odchází z vězení a vrací se domů.

⁴⁰WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 169. ISBN 978-80-7294-330-2.

⁴¹Ibidem, s. 172.

⁴²Ibidem, s. 167.

„Lelius vrátil se nejdřív domů, kdež u Červené Botky našel byt všecek prázdný. Jen na okně leželo několik bradýřských a felčarských nástrojů rzi objedlých a v lahvičce tiše ležely pijavky mrtvé a vyschlé. Byl Lelius zase holý, holičký, ale byl svoboden.“⁴³

Poslední větu bychom mohli chápat jako pouhé propuštění Lelia z vězení, ale také jako symbol. Symbol *Pekla* jako manželství, kterým Lelius musel projít a nyní po utrpení a zamyšlením se nad sebou, byl opět svobodný a volný. Peklo skončilo.

4.3.5 Nevyhraněnost postav

Čtenář je na samém počátku novely konfrontován s působivým obrazem vzteku hlavníhrdinky Alžběty Abelinové: *„Paní Alžběta Abelinová svlékala se dnes tuze nevrle. Každým kusem svých šatů chodících mrštila, ať letěl, kam letěl. Hřmotné veliké čtyřicetileté tělo její ocitlo se konečně už jen ve spodničce a v košili. Přestala se svlékati. Spjala ruce, přitiskla je k nadržům a ostala jako socha.“⁴⁴*

Již z této ukázky je patrné, že hlavní hrdinka je ovládána především svými city a bude tedy proto těžké její činy předvídat dopředu. Je zde také naznačeno, jak paní Alžběta vypadá. Pro Wintera je typické, že postavy jsou do příběhu uváděny popisem jejich zevnějšku. Tento popis je doplňován individuální charakteristikou, ke které čtenář proniká pomocí popisu obličeje. Můžeme se s ním setkat v okamžiku, kdy do příběhu poprvé vstupuje další z hlavních postav, manžel Alžběty, Lelio.

„Muž velmi mladý, přinejmenším o patnácte let mladší než paní Alžběta, pevně urostlý, jako mladistvé proutí svižný, statný, ramen obdélných, tváře veselé, libé, v níž oči černé hrají, prosí, blyškají, smějí se. Dojem mladého muže není celistvý, je nějak dvojaký: v tváři i přes nedostatečné světlo znáti něco chlapecky bujného, měkkého, rozkošnického, a zase ten krok, ten ohyb kolenou, pohyb rukou, to svědčilo o rozhodnosti mužné, o ráznosti a síle. Pěkné podívání na to mladé tělo, tkvící v aksamitovém kabátci modrém, krátkém, jehož knoflíky stříbrem protkávané rozepjaty, takže košile, jejíž krajky něčím byly polity a zcučány, na prsou se široce probělávala. Kalhot mladého muže byl krátký, ale volný, ne prkenně španělský, nýbrž takový, jako nosí

⁴³WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 263. ISBN 978-80-7294-330-2.

⁴⁴Ibidem, s. 161.

umělci při dvoře císaře Rudolfa. Zelené hedvábné punčochy dole mizejí v střevících s lesklými přázkami a bílou krajkou lemovaných. ⁴⁵

Postavy jsou již hotové, nebo se mohou v průběhu příběhu vyvíjet. Podle S. Rimmónové-Kenanové: *„Postavy mohou být podřízeny ději tehdy, když je děj středem čtenářovy pozornosti, avšak děj se může podřídit postavě, jakmile se k ní přikloní čtenářův zájem.*“⁴⁶ V případě postavy Lelia můžeme pozorovat druhý případ. Winter na něj v závěru novely intenzivněji zaměřuje svou pozornost. Postava Lelia, která je výše popsána, je tou, která se v průběhu příběhu vyvíjí. Na počátku je Lelius chudým Vlachem, který si bere Alžbětu pouze pro peníze. Nevšimne si jí sám, ale upozorní na ni Bono, Leliův přítel, na jednom představení.

„Náhle zpěvák utrkl loktem Lelia. „Tam ta paní, to by bylo něco tobě; tlučeš se tu nuzně kolik let, to bys vylezl vzhůru, ta má pytlíky rezné, plné!““⁴⁷

Po svatbě Lelius získá lepší postavení a peníze. Můžeme zde tedy vidět proměnu, kterou postava Lelia prochází. V manželství Lelia a Alžběty nacházíme lásku, která se začne vytrácet v okamžiku, kdy Alžběta začne muže podezřívat z nevěry. Toto je zlomový okamžik příběhu. Tehdy začíná již zmiňované peklo. Stále častěji se objevují hádky, které končí pranicí a následný den Alžběta, kdysi hrdá paní, stopuje tajně svého manžela a hlídá ho při jeho práci.

*„Ale jedna věc ji bodla. Bylo to čtyři měsíce po svatbě. Lelio předtím žen a dívek sic všímal si, míval oči všude, ale teď začal s každou, kterou v domě potkal, vesele hovořiti, aniž tutlal před paní Alžbětou hlas. ... Ale od té chvíle podezření usedlo v srdce ženino a starost své šedé pavučiny rozprostřela do duše, do srdce a přes tu chvíli nepokoj těmi sítěmi trhal.“*⁴⁸

Z ukázky je patrna i Leliova nevyhraněnost a možné hledání a tápání v jeho životě. Z nedobrého vývoje manželství je smutný a nešťastný. Okamžik, kdy se nad stavem manželství zamýšlí, nastává po jeho zranění, když si zlomil nohu a Alžběta poručila, aby byl sám v komoře a tam se zotavoval.

⁴⁵ WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 164. ISBN 978-80-7294-330-2.

⁴⁶ RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*. 1. vyd. Brno: Host, 2001. s. 44. ISBN 80-7294-004-X.

⁴⁷ WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 169. ISBN 978-80-7294-330-2.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 175 - 176.

„Jináče trpěl Lelius žalář, paní Alžběta schválně samotna. Úsměv její byl tvrdý jako kámen, studený jako led, ostrý jako jed. Lelius zpočátku považoval u sebe, že si té její nelásky plně zasloužil, ozývalo se v něm chvílemi i svědomí, že té ženě, která bývala plna účinné lásky, ublížil smrtelně, klamal ji tolikrát, že nespočítá v paměti těch hříchů.“⁴⁹

Leliovo zranění jej více sblížilo s Adličkou a začal si více všimnout, jak se k ní Alžběta chová. Dokonce v něm uzrála myšlenka, že ženu opustí a Adličku vezme s sebou. Tento moment můžeme považovat za další zlomový v Leliově proměně. Z vypočítavého a nerozvážného mladíka se proměňuje v soucitného a odpovědného muže, kterému není lhostejný osud malé dívky.

„Ostatně, ať dopadne jakkoli, trápení tohoto manželského pekla Lelius do podzimku vydrží a pak addio, paní Alžběto, addio, veselá pražská města. A to dítě, pro něho bíjené, žebrácky odívané, to dítě chatrného života, které mu za málo, za úsměv, za drobet přívětivých slov jevívá vděčnost jako nejvěrnější pes, to dítě vezme s sebou do Vlach, buď jak buď, toho v tvrdých rukou nezanechá tady.“⁵⁰

Tuto proměnu potvrzují i výčitky, které Lélius zažívá po tom, co Alžběta zavraždila Adličku. Přemýšlí, jestli on sám nemá podíl na dívčině utrpení a smrti, že svou náklonností a otcovskou láskou, kterou k dívčině cítil a projevoval, nezpůsobil tragédii.

„Do lítostivých myšlenek náhle vpletla se výčitka, že sám není viny prost, že sám zvláště poslední čas svou mnohou laskavostí k Adličce dráždil tu stárnoucí ženu, v níž láska stala se vášní tím nebezpečnější, že nebyla od Lelia poslední dobou už ani jediným vlídným slovem, nercili činem ukojována.“⁵¹

Jeho postava tak vlastně balancuje mezi kladným a záporným hrdinou, a proto se čtenář musí nad tím, kam ho zařadí, zamyslet. Můžeme tedy říci, že činy postavy nejsou předem známy a čtenář získává možnost nahlédnout do Leliova nitra. Mohli bychom tento prvek považovat za další prvek, který není typický pro historickou prózu.

⁴⁹ WINTER, Zikmund. *Peklo. Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 208. ISBN 978-80-7294-330-2.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 230.

⁵¹ *Ibidem*, s. 251.

Z interpretace je patrné, že novela *Peklo* není typickým reprezentantem díla historické prózy, protože je zde použito několik prvků - jako je výrazný úbytek faktografických údajů, vypravěče, který činy hrdinů pouze nepopisuje, ale naopak je komentuje a posuzuje, nebo kruhová kompozice a nevyhraněnost postav - jejichž užití můžeme nalézt u autorů mladší generace, kteří se inspirovali zahraničními směry a preferují subjektivitu, individualitu a inovační metody v literatuře.

KAPITOLA 5

ZÁVĚR

Během let 1900 - 1912 se v časopisu *Zvon* objevilo několik polemik mezi přispěvateli časopisu *Zvon* a jeho konkurenčním časopisem *Rozhledy*, do kterého přispívali autoři hlásící se k mladší generaci. Nejčastěji se spory vedly kvůli rozdílným názorům obou generací na způsob tvorby literatury. Časopisy kvůli svému častému vydávání byly místem, kde se odehrávaly názorové polemiky. Mladší generace osočovala starší kvůli podobě jejich tvorby. Vytýkala starší generaci, že jí chybí individuálnost a světovost. Častým projevem těchto polemik jsou ironicky laděné články ze strany přispěvatelů *Zvonu*, pod kterými je mnohdy podepsána redakce nikoli konkrétní autor. Vedle obvyklé podoby se polemiky vedly i prostřednictvím poezie a to formou krátké satirické básně, která se objevovala v samém závěru periodika a často jí polemika končila. Báseň se vyjadřuje většinou k nějakému činu nebo novému vydání díla autora z opozičního časopisu. Těmito autory byli například Jiří Karásek, Arnošt Procházka nebo F. X. Šalda.

Do polemik se okrajově zapojil i Zikmund Winter, na kterého byla zaměřena naše pozornost. První větší Winterovou reakcí bylo otisknutí článku *Výlet p. Karáska do kotců plátěnejch*, kde zironizoval jednoho z hlavních představitelů *Moderny* Jiřího Karáska a jím prosazovanou představu o výlučnosti uměleckého génia. Dosáhl toho pomocí článku s historickou tematikou, který použil jako předlohu. Můžeme říci, že po vydání tohoto článku hlavní část polemiky ustala.

Druhým článkem Winter reagoval na rozpor generací na poli historické vědy, kdy se nespokojil s označením, zařazením a hodnocením své osoby a tvorby, kterou vytvořila mladší generace historiků shromažďující se kolem historika Golla. Článek byl otištěn právě k příležitosti Gollových narozenin.

Články dokládají, že se Zikmund Winter proti *Moderně* polemicky vyhraňoval, i když pouze ojediněle, formou krátkých článků. Naopak ve svém beletristickém díle se snaží moderní kritice naslouchat a do své tvorby zařazuje prvky moderní literatury.

Přestože byl Zikmund Winter jedním z hlavních přispěvatelů *Zvonu*, nebyl častým terčem kritiky mladší generace. Docílil toho tak, že ve své tvorbě začal používat některé moderní prvky, které narušovaly obvyklý model historické realistické prózy, pro který byly typické prvky realistického popisu, časové souslednosti a přesné historické datace. Použití specifických postupů můžeme pozorovat i na jeho novele *Peklo*, která patří mezi hlavní díla Winterovy tvorby.

Odsunutí datace do poloviny a na konec příběhu a výrazná subjektivizace času je dalším netypickým prvkem, pomocí něhož příběh působí na čtenáře aktuálním dojmem a fakt, že se stal hluboko v historii si čtenář uvědomí až ke konci díla, kdy je datace poprvé uvedena.

Datace je uvedena vypravěčem, který již není vševědoucím, ale vstupuje přímo do děje, komentuje ho, vynáší nad ním soudy a zároveň promlouvá ke čtenáři. Stává se tím vypravěčem rétorickým. Umístěním datace doprostřed a na konec příběhu Winter subjektivizuje časový údaj a vztahuje ho k individuálnímu osudu. Zároveň je tímto způsobem zaručeno větší vtažení čtenáře do děje příběhu. A je také zdůrazněna nadčasovost díla.

Velmi výrazným prvkem je kruhová kompozice vyznačující se několika motivy, které se v novele opakují a zpravidla jsou hybateli příběhu. V *Pekle* se stává takovým prvkem zlatý groš, pomocí kterého dochází k závěrečné gradaci a vyústění zápletky. Neustálé a časté hádky manželů jsou také uzpůsobeny do podoby kruhu. V něm se pohybuje i seznámení manželů, jež se poprvé uvidí při shlédnutí divadelního představení. Divadelním představením formou průvodu celý příběh končí.

I jeden z hlavních hrdinů - Lelius je součástí kruhové kompozice příběhu. Nalezneme ji v jeho původu. Na počátku příběhu je vypravěčem popisován jako chudý felčar, který sňatkem s bohatou vdovou získá vyšší společenské postavení. Na konci příběhu po návratu z vězení, kdy musel prodat veškerý majetek, se znovu stává chudým felčarem, kterému zbylo pouze pár zrezivělých nástrojů.

Posledním prvkem vymykajícím se tradičnímu zpracování historické prózy je nevyhraněnost postav. V *Pekle* ji můžeme pozorovat na hlavním hrdinovi Leliovi, u kterého nemůžeme předem předvídat jeho činy a můžeme v průběhu děje pozorovat jeho měnícího se postavu.

Zikmund Winter je považován za typického představitele starší generace, jež upřednostňovala realistickou tvorbu a historické zpracování témat. Ve shodě s J. Janáčkovou a na základě vlastní analýzy *Pekla* lze ale konstatovat, že ve svém díle intenzivně používal prvky a postupy zcela opačné, charakteristické pro moderní literaturu mladší generace.

KAPITOLA 6

SEZNAM PRAMENŮ

Primární literatura

- [FANFARON]. Kruh a Šalda. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1905, roč. 5, č. 2. s. 32.
- JIRÁSEK, Alois. Rubrika Týden. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 29. s. 348.
- KREJČÍ, V. F. Deset let mladé literatury. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1902, roč. 2, č. 14. s. 194.
- KREJČÍ, V. F. Deset let prospané literatury. *Rozhledy*. 1902, roč. 12, č. 13. s. 377 – 380.
- [REDAKCE]. Rubrika Týden. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 50. s. 623.
- [REDAKCE]. Z nejnovější poezie. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1901, roč. 1, č. 12. s. 142.
- [REDAKCE]. Ke kritice Rozhledů o nejmladší literatuře. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1903, roč. 3, č. 45. s. 632.
- [REDAKCE]. Na novou knihu Karáska ze Lvovic. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1904, roč. 4, č. 31. s. 436.
- WINTER, Zikmund. Zájezd p. Karáska ze Lvovic do kotců plátěnejch. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1902, roč. 2, č. 20. s. 280.
- WINTER, Zikmund. Taky gratulace. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1907, roč. 7, č. 20. s. 320.
- WINTER, Zikmund. Peklo. *Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 161–262. ISBN 978-80-7294-330-2.

ŠIMÁČEK, M. A. Rubrika Týden. *Zvon: Týdeník beletristický a literární*. 1902, roč. 2, č. 4. s. 56.

Sekundární literatura

BRABEC, Jiří a kol. *Dějiny české literatury III. Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1961. 631 s.

BROŽOVÁ, Věra. *Paměti ze života dvou přátel: Zikmund Winter*. 1. vyd. Rakovník: Rabasova galerie, 1996. 55 s.

BROŽOVÁ, Věra. Komentář. *Povídky*. 1. vyd. Brno: Host, 2009. s. 337–376. ISBN 978-80-7294-330-2.

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1993. 144 s. ISBN 80-202-0418-0.

FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008. 1089–2105 s. ISBN 978-80-200-1671-3.

HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. 2. revid. vyd. Praha: Ars-ci, 2010. 326 s. ISBN 978-80-7420-011-3.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. 292 s.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Román mezi modernami*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1989. 271 s.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Česká literatura 19. století: Od Máchy k Březinovi*. 1. vyd. Praha: Scientia, 1994. 179 s. ISBN 80-85827-41-7.

JERÁBEK, Dušan. *Česká literatura od konce národního obrození do roku 1918*. 2. přeprac. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. 95 s. ISBN 80-7040-098-6.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury: Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

- PAPOUŠEK, Vladimír a kol. *Dějiny nové moderny: Česká literatura v letech 1905 - 1923*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. 627 s. ISBN 978-80-200-1792-5.
- PECHAR, Jiří. *Dvacáté století v zrcadle literatury*. 1. vyd. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1999. 582 s. ISBN 80-7007-124-9.
- RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*. 1. vyd. Brno: Host, 2001. 176 s. ISBN 80-7294-004-X.
- ŠALDA, F. X. Manifest České moderny. *Rozhledy*. 1896, roč. 5, č. 1. s. 1–4.
- ŠALDA, F. X. Autor o svých kritických studiích z počátku let devadesátých. *Kritické projevy*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1949. Sv. 1. 1892 - 1893. s. 492.
- ŠALDA, F. X. Bouře a přehánky Zikmunda Wintera. *Kritické projevy 7*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1953. Sv. 16. 1908 - 1909. s. 491.
- VOJTĚCH, Daniel. *Vášeň a ideál: Na křižovatkách moderny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008. 273 s. ISBN 978-80-200-1693-5.

PŘÍLOHA A

TITULNÍ STRANA ČASOPISU ZVON

ZVON

TÝDENNÍK BELLETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

ROČNÍK I.

MAJETEK DRUŽSTVA SPISOVATELSKÉHO

VYDAVATEL A REDAKTOR

M. A. ŠIMÁČEK

V PRAZE
NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA

1901

státní knihárna a tiskárna v Praze, nákladní číslo 1901

PŘÍLOHA B

ČLÁNEK ZÁJEZD P. KARÁSKA ZE LVOVIC DO KOTCŮ PLÁTĚNEJCH

230

T Ý D E N.

Sjezdy ruských přírodních a lékařů nejsou neapné a dovedly počtem účastníků a závažností tematik nejen dostihnouti, ale i předstihnouti světoznámé obdobné sjezdy německé, na nichž dříve čeští badatelé pomáhali rozmnožovati německou vědu (tu a tam podnes pomáhají). Poslední tento sjezd ruský čítal přes 3000 účastníků, a imponoval i Němcům. Prof. Posner, jenž za Němce sjezdu se účastnil, nepokrytě obdivu svému dává průchod slovy: »Největším překvapením, které nás potkalo, byla neobyčejně živá účast vědecky pracujících kruhů lékařských a přírodovědeckých v Rusku.« Němec hned tak něco nepochváli. Předsedal pak sjezdu prof. Menšutkin, mistopředsedou byl prof. Inostrancev a jednateli prof. Borgman a prof. Ševjakov. Účastníci plně zasedali nejen v hlavních shromážděních, která se konala (při posledním, odbývaném v rozsáhlém sále klubu šlechty nezbylo prázdného místa), ale i v sekcích, jichž bylo 8. Přírodním vědám bylo více pozornosti věnováno nežli lékařství, které mělo 2 sekce: vědeckou (biologickou) a praktickou (veřejné medicíně věnovanou). Se sjezdem spojena byla výstava, na které pozornost budily nedávno vykopané kostry obrovských předhistorických ještěrů (Saurii).

Na zahajovacím shromáždění nadšeně uvítán zástupce české university a České Akademie prof. Dr. Bohuslav Brauner, který jménem českých korporací, které zastupoval, účastníky oslovil.

Učiněn návrh (Lukjanov) zarazit asociaci všech přírodovědeckých a lékařských spolků ruských. K ní mohly by se připojit odborné organizace jiných národů slovanských — snad mohlo by se tak státi z iniciativy české. Tak bychom pak hravě dosáhli, čeho se my Češové tolik let již domáháme, abychom byli na mezinárodních sjezdech respektováni jako národ a neztráceli se v moři problematické národnosti rakouské. Na mezinárodních sjezdech lékařských dosáhli jsme již toho poprvé na ruském sjezdu, ale na ostatních býváme dosud ignorováni, ačkoli Dánům, Polákům, Maďarům dopřává se vždy a všude vystupovati jako národu.

Bez slavností, recepí a hostin ovšem nemohl se ani tento sjezd obejít, už k vůli ženám ne, které používaly všech výhod, jaké rádným členům poskytovány, a jichž bylo na sjezdu hojnost. Uspořádána slavnostní recepce v zimní carové rezidenci »Зимний Дворец« dále raut u přednosty proslulého ústavu pro experimentální medicínu prince Oldenburského, dále intimní hudební soirée u věvodky Jiřího Mecklenburského atd.

Jen toho je litovati, že bylo tentokrát účastnství z Čech tak malé. Neměli bychom za žádnou cenu vynechat nikdy příležitosti, kdy možno v široké cizině upozorniti na vlast naši a duševní rozvoj náš.

Ž. Slavnosti Hugovy v Paříži. Rozvrh obrovských slavností, které projektuje Paříž za podpory celé Francie k Hugovu týdnu, je již téměř stanoven. V jednotlivostech čeká se pouze na návrh presidenta municipální rady pařížské, p. Louisa Dauseta, a na jeho dodatečné schválení, které v tomto případě možno pokládati jen za zcela formální a přede dané. Slavnosti potrvají asi týden a v hrubých svých obrysech budou odpovídati všestranné činnosti básníkův. Městská rada věnovala už předem 800.000 franků na přípravy, na přivítání a uctění četných delegátů a hostů z ciziny, kteří přijatí budou na Radnici s nejvyšší počtou a okázalostí. Hlavní bod slavností projektován asi na středu dne 26. února (narozeniny V. H.) v Panthéonu; jedna z nejojemnějších částí má se odbyti na náměstí des Vosgues, nádherně ověnceném a vyzdobeném, kde utlá školní mládež pařížská vzdá básníku »Umění býti dědečkem« a vůbec největšímu svému příznivci květinový

hold korunovační. Jiná slavnost vykoná se na Náměstí Hugově, kde proneseny budou hlavní řeči a proslovy. Staříčkův přítel básníkův Paul Meurice, dále Gay a Charcot budou tu mluvit. Na Radnici bude uspořádán velkolepý koncert pro 6000 pozvaných, mezi nimiž budou všichni účastníci ciziny, spisovatelé a různá sdružení umělecká i Akademie. Zakončením bude pak obrovský ples demokraticky projektovaný pro 12.000 pozvaných, jehož programem se má vzpomenouti veliké lásky básníkovy k lidu a jeho potřebám i cílům.

Několik dní před slavnostmi vyjde ještě poslední svazek Hugovy posmrtné poesie, vydané zmíněným staříčkův Paul Meuricem, jenž už několik svazků posthumních děl k vydání upravil. Budou to paběrky pod názvem »Poslední snopy« (Dernières Gerbes), obsahující básně ještě z mládí, z věku mužného i stařectví, drobné rýmované úryvky i celé scény básnické. Poslední doplněk »Celé Lýry« básníkovy ...

* Na den 21. února (dle rus. kal.) t. r. připadá 50. výročí smrti Gogolovy. Rus oslaví den ten sjezdem spisovatelů a uspořádáním výstavy, o níž pracuje již rok zvláštní výbor.

* Slovanský spolek moskevský chystá se dne 6. května letošního roku oslaviti čtvrtstoletou památku osvobození balkánského křesťanstva. K okázalé slavnosti, kterouž uspořádáti hodlá, pozve zástupce všech národů slovanských.

* »Rozhledy« nemohouce vyvrátit náš příspěvek k jejich charakteristice (str. 252), snaží se jej zeslabit v očích svého čtenářstva tím, že vynechávají z našich citátů věty. Tato jejich eskamotáž naší charakteristiku neseslabuje, naopak je jen novým příspěvkem pro jejich vlastní »charakternost«. Jejich věta o vyvoji »z literátů na literární politiky, na literární Boulanger« nepřiléhá na nikoho z nás, za to na vydavatele a redaktora »Rozhledů«, který začal svou literární dráhu železničními povídkami v »Osvětě«, ji p. Pelcl nemohl trefněji uliti.

* Zájezd pana Karáska ze Lvovic do »Kotců plátěnejch«. V Archivě kral. hlav. města Prahy čís. ruk. 1230, fol. 86 z r. 1553 čte se: »Bohuslav Karásek ze Lvovic vsazen do vězení pro všečnost velikou, vjeví na koni do kotců plátěnejch s dobytým kordem k břichům pannám a paním přimírel a vyjev z kotců po rynku honě děti porážel, na sousedy se nutkal, baby strašil, kteréž boje se od hokyňstva svého utíkaly a jiných nevolí proti právu jest se dopouštěl nenáležitě.«

Tato »gotická duše« byla patrně trochu podroušená. Erbovní ten měšťánek Karásek opíče se po urozené šlechtě bujně zarytířoval si. Urozeného zburňáka byl by se městský biřic dotknouti nesměl, ale erbovního Karáska dali do šatlavy »pro všečnost velikou«. Tato historie byla by dobrým příspěvkem k studiu o atavismu, kdyby se dokázalo, že náš milý Jiří Karásek ze Lvovic je potomek onoho bujného měšťana. Ale on asi nebude, ježto píše o sobě mnohem výše a vznešeněji:

»Měj hrdý můj pozdrav, Sire!*) Ať bourbonské lilie Rozkvetou na štítě básníka, jenž jako Ty, uprostřed luzy Vysoko vztýčil barvy svého souverainního rodu.«
(»Kniha aristokratická« str. 21).

*) Miněn zvěčnělý hrabě Pařížský.

V PRAZE, dne 7. února 1902.

Majitel: Družstvo. — Redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: F. Šimáček.

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

PŘÍLOHA C

ČLÁNEK TAKY GRATULACE — PROTI
STATI A. NOVÁKA

320

T Ý D E N.

strašil, stávaly se smělejšími a bylo zrovna již jejich zvykem, že každého rána při kávě přicházela si nějaká pro drobečky rohlíku, které jim Manes opatrně pohazoval. A kdož ví, nebyly-li nevděčny a nezničily nám některý list neb obrázek Manesův, který zapadl snad náhodou ke stěně za nábytek.

*

≡ 19. ledna 1907 zemřel v Lužici Jan Wjela Radyserb, staříčkový spisovatel hornolužický, populární jako lidový básník, povídkář i sběratel písní, přísloví, pořekadel lidových. Jan Wjela, kmet 85letý, byl literárně činný již od let 40tých min. století. Nejpopulárnější z přehojně jeho činnosti byly jeho ballady, romance, lidové skladby, často plně originálních obrátů a výrazů lidových. Jeho činnost literární síc z velké části nemá valné ceny umělecké, ale v periodě obroditelské a v чудobě domáci tvorby literární zachová svůj pevný a trvalý význam. Zvěčnělý doplnil velmi podstatně slovník hornolužický, botanické názvosloví sebral, skoro 50 let svého života zasvětil sbírání národních přísloví, pořekadel atd.

*

Je známo o nešťastném francouzském básníku Pavlu Verlainovi, že byl ženat a že měl dva syny. O jejich osudu se však docela nicého nevědělo, o osudu jeho ženy, se kterou žil básník pouze dvě léta, pouze to, že se provdala po druhém za někoho v Alžiru, kde dosud žije. Teprve tyto dny objevil se Verlainův syn Georges pojednou na smutečním banketu, který pařížští přátelé básníkovi uspořádali k uctění jeho památky (Verlaine zemřel 8. ledna 1896). A tu se teprve ukázalo, že syn žije stále v Paříži a že je — jedním z nejnižších zřízenců podzemní pařížské dráhy: posunovačem kolejnic, a že mu bývá občas svěťován i úkol průvodčího podzemním labyrintem, dojde-li k nahodilé nějaké návštěvě. Ještě zajímavější je, že Georges Verlaine nevěděl nic o svojí matce a o svém druhém bratrovi, poněvadž od svého nejtělejšího věku byl vychován u cizích lidí. Až do těchto dnů ani o něm nikdo nevěděl, a jen tím lze vysvětliti, že po chvalitebném zvyku francouzském nebylo mu zoopatřeno za otcovy zásluhy nějaké teplé místočko ve vládních nebo městských úřadech. Veliký ctitel mrtvého Verlaine, ministr Pelletan, slíbil alespoň nyní tak učiniti.

—m—

*

Veliký a jistě nemálo zajímavý umělecký podnik chystá — jak se z Paříže oznamuje — Tuniská Společnost pro vědu, literaturu a umění na den 2. dubna v Karthagu. V tamním „Římském divadle“ za přispění četných umělců a vědeckých odborníků (zastoupení tu budou zejména nejlepší herci pařížské Comédie Française a archaeologové zaměstnaní vykopávkami staré Karthaginy) předve-

deny budou tyto dva klassické kusy dramatické: „Kněží bohyně Taint“ od Lucie Delarmé-Mardnesové (autorky znamenité antické práce „Zoufání Sapphino“, která byla s velkým úspěchem provedena v Orangi) a „Zánik Karthaginy“ od M. Grandmougina. Kostymy, dekorace, jakož i zařazení interieurů až do nejdrobnějších okras napodobeno bude se vši minuciózností podle nejnovějších vykopávek karthaginských tisíciletých originálů. Při této příležitosti budou vypraveny také veliké průvody po vzoru antických tragedií, jichž se účastní typy všech národů, již kdysi v Karthagině žili. K tomu cíli použito bude přečetných domorodců tuniských, jejichž kroje i tvářnosti budou účelně přizpůsobeny kmenům starodávným. Tak ožije pod rukama umělců i odborníků staré Karthago k novému na okamžik životu.

—m—

Taky gratulace. Při nedávných oslavách pana dvorního rady dra Golla byli dnešní historikové čeští v Čechische Revue v slavnostním článku rozdělení ve dva druhy: v musejní a universitní; universitní se tam pokládají za moderní a ti druzí jsou jako — „hloupější sorta“. Ovšem v skutečnosti zahrnuje v sobě strana universitní také modernisty mimouniversitní; ti musejní jsou „stará škola“. K té sortě jsem od moderních počítán a také se k ní rád hlásím. Při oslavě svého předního muže moderní historikové naladili fanáry do nejvyšší toniny, musejní historikové, uznávající práci a zásluhu, nezkazili harmonii, ani, když do ní vpadly tóny provokativní (viz Čechische Revue). Když však letos několik dobrých duší všimlo si mojí šedesátky — kterou jsem já dokonce nic neslavil — nemohl to kdosi z nové školy „vydržet“ a posoudil právě k té „oslavě příležitosti“ v „Přehledě“ moji životní a velikou práci týmž rozumem jako učinil před léty kys mladík v Hist. Casopise; opakoval mi paušálně, suverenní a nepravdivý úsudek o mých pracích, že jsou to snůšky materiálu, jimž schází hospodářský podklad, a že jsem při líčení církevního života mimo jiné „neměl dost myšlenkové odvahy“. Proto, že mně tak nezдовоřile zkazil „slavnostní náladu“, velmi resolutně vykřepal mu zimník časopis Týden, jemuž za tu paedagogickou službu děkuji. Zbavil mne nepříjemné práce. Ale páni by se měli už trochu krotiti. Nezranitelní nejsou. Vím, že i na „vědce“ hodí se dvojverší z rukopisu města Dubu pod Ještědem, onehdy ve Zvonu vytištěné:

„Žádný bez hříchu, bez smradu
na světě nebyl, měl vadu.“

Z. Winter.

V PRAZE, dne 1. února 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

PŘÍLOHA D

CD S ELEKTRONICKOU PODOBOU

PRÁCE

Kompletní bakalářská práce včetně příloh je uložena na přiloženém CD ve formátu PDF v souboru `prace.pdf`.